

"1999–2015 жылдарға арналған "Таза ауа - Жанға дауа" Алматы қаласының экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасын бекіту туралы" I-сайланған Алматы қалалық Мәслихатының 1999 жылғы 14 мамырдағы XXV-сессиясының шешіміне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

Күшін жойған

Алматы қалалық Мәслихатының шешімі II сайланған XV сессиясының 2002 жылғы 23 қаңтардағы. Алматы қалалық Әділет басқармасында 2002 жылғы 22 ақпанда N 436 тіркелді. Күші жойылды - IV сайланған Алматы қаласы мәслихатының VI сессиясының 2007 жылғы 12 желтоқсандағы N 56 шешімімен

Күші жойылды - IV сайланған Алматы қаласы мәслихатының VI сессиясының 2007 жылғы 12 желтоқсандағы N 56 шешімімен

"Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару туралы" Z010148_ 2001 жылғы 23 қаңтардағы N 148-II-ҚРЗ Қазақстан Республикасы заңының 6 бабы 1 тармағының 2 тармақшасына, Қазақстан Республикасы Үкіметінің "Қазақстан Республикасындағы бағдарламаларды әзірлеу тәртібін бекіту туралы" P000789_ 2000 жылғы 25 мамырдағы N№789, "Аймақтық қаржы орталығы ретінде Алматы қаласын дамыту тұжырымдамасы туралы" P011014_ 2001 жылғы 27 шілдедегі қаулыларына, II-ші сайланған Алматы қалалық Мәслихатының 2001 жылғы 26 қыркүйектегі "1999-2015 жылдарға арналған "Таза ауа - Жанға дауа" Алматы қаласының экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасының орындалу барысы туралы" шешіміне сәйкес II-ші сайланған Алматы қалалық Мәслихаты шешім қабылдады:

1. "1999-2015 жылдарға арналған "Таза ауа - Жанға дауа" Алматы қаласының экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасын бекіту туралы" V99R057_ II-ші сайланған Алматы қалалық Мәслихатының 1999 жылғы 14 мамырдағы XXV-ші сессиясының шешіміне өзгерістер мен толықтырулар е н г і з і л с і н .

2. Қала, аудандар әкімдері, Алматы қалалық аумақтық қоршаған ортаны қорғау басқармасы бағдарламаның орындалуын қамтамасыз ететін шаралар қабылдасын, межеленген шаралардың жүзеге асыру барысын бұқаралық ақпарат құралдарында насихаттайтын болсын.

3. Осы шешімнің орындалуын қадағалау экология және төтенше жағдайлар мәселелері жөніндегі тұрақты депутаттық комиссияға (В.Е.Бөлекбаев) және

Алматы қаласы Әкімінің орынбасары А.Қ.Бижановқа жүктелсін.

II-ші сайланған
Алматы қалалық Мәслихаты
XV-ші сессиясының төрағасы

II-ші сайланған
Алматы қалалық Мәслихаты
хатшысы

II-сайланған Алматы қалалық
Мәслихатының 2002 жылғы
23 қаңтардағы
XV-сессиясы шешіміне
қосымша

"ТАЗА АУА - ЖАНҒА ДАУА"

1999-2015 жылдарға арналған Алматы қаласының

экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасы
(өзгерістермен және толықтырулармен)
Алматы қаласы, 2002 жыл

1. "Таза ауа - жанға дауа"

1999-2015 жылдарға арналған Алматы қаласының
экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасының
ПАСПОРТЫ

1. Бағдарламаның атауы !"Таза ауа - жанға дауа" 1999-2015 жылдарға
!арналған Алматы қаласының экологиялық ахуалын
!сауықтырудың кешенді бағдарламасы

2. Бағдарламаның мәртебесі !Аймақтық, ұзақ мерзімді, экологиялық

3. Бағдарламаның бекітілген!I-сайланған Алматы қалалық Мәслихатының
күні !14.05.1999 ж. XXV-сессиясының шешімі

4. Мемлекеттік тапсырысшы !Алматы қаласының әкімі

5. Бағдарламаның негізгі !Алматы қалалық аумақтық қоршаған ортаны
әзірлеушілері !қорғау басқармасы, "Алматы экоқұрылыс" МҚК
!қалалық мекемелермен, кәсіпорындармен және
!ұйымдармен бірге

6. Бағдарламаның басты !Алматы қаласының қоршаған ортасы мен
мақсаты !экологиясын жақсарту, табиғи кешендердің
!тозуын болдырмау және қалпына келтіру;
!халықтың денсаулығын нығайту, қаланың
!экологиялық және әлеуметтік-экономикалық
!мұқтажын үйлесімді қамсыздандыру

7. Бағдарламаның міндеттері!Алматының әуе кеңестігіне шығатын зиянды
!қалдықты қысқарту; экологиялық шиеленісті
!бәсеңдетуге, жер ресурстарын тиімді
!пайдалануға бағытталған Алматы қаласының
!инфрақұрылымы мен көріктендірілуін жетілдіру;
!су ресурстарын, су көздерін ластанудан
!қорғау мен сақтау, ауыз суының сапасын
!көтеру; табиғаттың жағдайын жақсарту, жасыл
!желекті жандандыру; халықтың денсаулығын
!жан-жақты қорғау, өмірінің жайлылығын арттыру

8. Бағдарламаны іске асыру !1999-2015 ж.ж.
мерзімі !

9. Бағдарламаны іске !әрбір 2 жылда
асырудың аралық !
кезеңдері (орындалуын !
бақылау, түзету енгізу) !

10. Алғашқы түзету енгізу !1999 ж. қорытындысы бойынша - 2001 ж.
мерзімі Бағдарламаға !бірінші жарты жылдығы
түзету енгізу туралы !II-сайланған Алматы қалалық Мәслихаты
шешім қабылданған күн !26.09.2001 ж. XII-сессиясының шешімі
Бағдарламаға түзету !
енгізу туралы шешім !
қабылданған күн !

11. Бағдарлама шаралары !Бағдарлама шаралары мына негізгі бағыттарды
жоспарының негізгі !қамтиды:
бөлімдерінің тізбесі !
(түзетумен қоса) !

!I. Атмосфералық ауаны қорғау (автокөлік, жылу
!энергетикасы, өнеркәсіп кәсіпорындары
!II. Қалдықтарды ұқсату
!III. Ауыз суы қорлары мен су көздерін қорғау
!IV. Қала құрылысы (қала құрылысы, көгалдандыру,
!ерекше қорғалатын табиғи аумақтар (ЕҚТА)
!V. Экологиялық кәсіпкерлікті дамытуды
!экономикалық ынталандыру
!VI. Мониторинг, кадастрлар
!VII. Экологиялық ағарту мен білім

12. Бағдарлама шараларын !Алматының кәсіпорындары мен ұйымдары,
орындаушылар !Алматының мемлекеттік басқару органдары,
!АҚАҚОҚБ (шаралар жоспарына сәйкес)

13. Бағдарламаның !Алматы әкімияты, АҚАҚОҚБ, Бағдарламаның
үйлестірушілері !үйлестіру кеңесі

14. Қаржыландыру көздері мен!Республикалық бюджет - 1309,3;
2002-2003 жылдардағы !Қалалық бюджет - 5837,8;
қаржыландырудың !Инвестициялық қаражат - 40769,2;
болжамдық көлемі (млн. !Кәсіпорындардың жеке қаражаты мен бюджеттен
теңге) !тыс қаражат - 1347,7.
!Жиыны: - 49264,0

15. Бағдарламадан күтілетін !Ауа кеңістігін сауықтыру;
түпкі нәтижелер !Ауыз суы сапасын жақсарту;
!Өндіріс қалдықтарын жинау, ұқсату, көму және
!тұтыну жүйесін жетілдіру;
!Қала жасыл желігін сақтау, қалпына келтіру
!және көбейту;
!ЕҚТА құру;
!Қоршаған ортаның күйі мен оның халық

!денсаулығына ықпалының деңгейін бақылаудың
!ақпараттық-өлшеу жүйесін жаңарту;
!Табиғатты пайдаланудың экологиялық тегершігін
!дамыту;
!Халықтың экологиялық сауатын арттыру.

16. Бағдарламаны іске !Бағдарламаның іске асыру барысына тұрақты асыруды бақылау жүйесі !бақылауды Алматы әкімияты мен АҚАҚОҚБ, ал
- !әрбір нақты шараны бақылауды шаралар
 - !жоспарында белгіленген мемлекеттік басқару
 - !органдары мен ұйымдар жүргізеді.
 - !Бағдарламаның ортақ басқарушысы және
 - !бақылаушысы ретінде Алматы әкімияты жанынан
 - !Бағдарламаның үйлестіру кеңесі құрылады.
 - !Бақылау тегершігі мынаны қамтиды:
 - !1. Үйлестірушілер алдында Бағдарлама шараларын
 - !атқарушылардың белгіленген тәртіппен тоқсан
 - !сайынғы есебі.
 - !2. Есеп мәліметтерін тоқсан сайын талдау және
 - !үйлестіру кеңесінің мәжілісінде Бағдарламаны
 - !іске асыру мәселелерін қарау.
 - !3. Алматы қаласының әкімі мен қалалық
 - !мәслихатқа әрбір жарты жыл қорытындысы
 - !бойынша Бағдарламаның орындалуы туралы
 - !ақпарат тапсыру.
 - !4. Шаралардың орындалу тиімділігінің
 - !экологиялық-экономикалық бағалануын жыл сайын
 - !жүргізу
 - !5. Бағдарламаға түзету енгізу - әрбір екі
 - !жыл сайын.
-

17. Бағдарламаның құрылымы !1. Бағдарлама паспорты
- !2. Кіріспе
 - !3. Мәселенің қазіргі кейін талдау
 - !4. Бағдарламаның мақсаты мен міндеті
 - !5. Бағдарламаның негізгі бағыттары мен іске
 - ! асыру механизмі
 - !6. Қажетті ресурстар мен қаржыландыру
 - ! көздері

!7. Бағдарламаны іске асырудан күтілетін

! нәтиже

!8. Бағдарламаны іске асыру бойынша

! шаралардың жоспары, қосымшаларымен бірге.

2. Кіріспе

Халқы бір жарым миллионнан астам Алматы қаласы Қазақстанның ең ірі шаһарлы орталығы болып табылады. Алайда қаланы жеткілікті физика-географиялық және табиғи-климаттық ерекшеліктері мен экологиялық талаптарын жеткілікті ескермей дамыту мен индустрияландыру мегаполис аумағында экологиялық теңдіктің бұзылуына алып келді.

Ауа кеңістігінің төмен аэродинамикалық сипаттамасы, күрделі жер бедері, пәрменді, алайда құрылысты бей-берекет салу және басқа да жағдайлар оның ауа кеңістігінің экологиялық сиымдылығын төмендетеді. Қаланың желдетілмейтін тау бөктеріндегі шұңқырға орналасуы жағымсыз рөл атқарады. Желдің барлық бағыттарында қала "аэродинамикалық көлеңке" дейтінге тап болады. Жыл бойында толық штильді күндердің 80% асуы байқалады, штиль жазда 45% қыста 77% қайталады. Қысқы кезеңде қала аумағында қуатты және жалғасымды температура инверсиясы пайда болады. Тұманның пайда болуы атмосферадағы ауа қуатының тіктей ауысуына кедергі келтіреді. Климаттық ерекшеліктер қалдықтың төменгі көздерінен қоспалардың таралуы үшін қолайсыз жағдай жасайды. Зиянды заттар атмосфераның жер үсті қабатына жинақталады және халықтың денсаулығы мен өсімдік жамылғысына теріс ықпал ететін құбылыстардың пайда болуына қатысады. Қала әуе кеңестігінің жағдайымен қатар біраз күрделі экологиялық мәселелер топырақ пен жер асты суының ластануына, қаланың сапалы ауыз суымен және су көзімен қамсыздандыруына, жасыл желектің сақталуы мен қалпына келтірілуіне, қала аумағының көріктендірілуі мен санитарлық күтілуіне байланысты.

Сондықтан экологияны жан-жақты жақсарту міндеті қала билігінің тұрақ назарында және соңғы жылдары ерекше маңыз бен нақты мәнге ие болды. Нақ осы тұрғыдан қала әкімі 1999-2015 жылдарға арналған Алматының экологиялық ахуалын сауықтырудың кешенді бағдарламасын әзірлеу туралы шешім қабылдады. Бұл бағдарлама "Таза ауа - Жанға дауа" (бұдан әрі ТАЖД) деп аталады. Бағдарлама I-сайланған Алматы қалалық Мәслихатының 1999 жылғы 14 мамырдағы XII-сессиясының шешімімен бекітілді.

3. Мәселенің қазіргі күйін талдау

1999 жылы ТAJТ бағдарламасын қабылдауға мұрындық болған Алматының экологиялық ахуалын талдау Алматы қаласы атмосферасының кейінгі ластануының формальдегидтің, фенолдың және азот қостотығының үлкен мөлшерде жиналғандығын анықтады. 1990-1997 жылдары ауада формальдегидтің өсу деңгейінің 1999 жылы ШЖК-дан 2,7 пайыздан 6,3 пайызға дейін, 1996 жылы 6,3 пайызға және 1997 жылы 5 пайызға өскендігі байқалды. Фенолдың орта жылдық жинақталуы іс жүзінде өзгерген жоқ, 1,7 -2,0 ШЖК деңгейінде қалды. Азот қостотығының орта жылдық жиналымы 1991-1997 жылдары ШЖК-дан 1,5-2,0 есеге асты.

Осының барлығы халықтың денсаулығына, қаладағы демографиялық ахуалдың нашарлауы мен өлім-жітімнің көбеюіне әсер етті. Бала туудың (1988 жылы 1000 адамға шаққанда 17,5 пайыздан 1997 жылы 10,6 пайызға дейін) және өлімнің жалпы артуы (1000 адамға шаққанда 8 пайыздан 11,5 пайызға дейін) төмендеуі халықтың жалпы табиғи өсімінің 1998 жылғы 9,5 пайыздан 0,9 пайызға дейін төмендеуіне алып келді. Алматы қаласы халқының табиғи өсімінің коэффициенті республика облыстарының арасында 1995 жылдан бастап жағымсыз сипатта, яғни халық азайып келеді.

Халық өлімі себепкерінің құрылымында алғашқы орынды қан айналымы жүйесінің аурулары алып отыр, ал екінші орынды асқынған сипаттағы және оң сападағы жаңа сырқаттар, үшінші орынды жарақаттар мен уланулар емденуде. Қан айналымы жүйесінің сырқатынан өлімге ұшырау 1988 жылдан бастап 1,6 есеге, жаңа жұққан сырқаттардан 1,2 есеге, жарақаттар мен уланудан 2,1 есеге артты.

Алматы қаласының орташа ауруға шалдығуы 1988 жылдан бастап 1,3 есеге (1000 адамға шаққанда 1153,0 адамнан 1468,0 адамға дейін) өсті. Алғашқы сырқаттану 1,1 есеге өсті (725,0-ден 813,0-ке дейін).

Балалардағы тыныс алу органдарының бастапқы сырқаты 725,3-тен 810,3-ке (11,7%) дейін ересектерде 206,8-ден 229,1-ге (10,9%) дейін өсті. Алматы қаласы тыныс органдарының бастапқы сырқаттану деңгейі бойынша ел аймақтарының арасында алғашқы орындардың бірінде.

1998 жылдың алғашқы жарты жылдығында, 1997 жылдың осы мерзімімен салыстырғанда қаладағы халықтың бастапқы сырқаттануының өсуі 1000 адамға шаққанда 400,5-тен 445,2-ге дейін өсті.

1 таблица

1992-1997 жылдардағы Алматы қаласы ауасы ластануы индексі (АЛИ) өзгерісінің динамикасы

Көрсеткіштер	!1992	!1993	!1994	!1995	!1996	!1997
АЛИ5	15,0	16,8	16,7	12,3	15,9	12,5
АЛИ5 факт	3,0	3,7	3,3	2,7	3,2	2,5
АЛИ5 норма						
Республика қалаларының арасындағы дәрежелік орын	2	2	2	2	2	4

Мәліметтердің ақпараттық базасының жетілмеуі, атмосфералық ауаның құрамы мен сапасына бақылау әдістері мен құралдарының ескіруі, атмосфералық ауаның ластануына мемлекеттік және ведомстволық нүктелердің қысқаруы, бақылау жүйесі мен мобильді жылжымалы мониторинг құралдарының жоқтығы 1998 жылғы наурыздан бастап қаладағы атмосфералық ауа ластануының бақылау жүйесінің тоқырауына алып келді. Осы уақыттан бастап "Қазгидромет" РМҚК құрылымдарының атмосфералық ауаның ластануын бақылауының тоқтауына ә к е п с о қ т ы р д ы .

Халқы 1 млн. астам және жер сілкінісі және сел қаупі жоғары ауданда орналасқан Алматы сияқты ірі қала үшін келісілген экономикалық және экологиялық саясатты жүргізу табиғи ортаның күйі туралы жеткілікті жедел ақпаратсыз мүмкін емес. Сондықтан қала қоршаған ортасының мониторингінің қазіргі жүйесін жетілдірудің объективті қажеттілігі туындап отыр.

Алматы қаласы әуе бассейнін негізгі ластаушысы автокөлік болып табылады, оның ластағыш заты жыл сайын өсуде. Егер 1991 жылы стационарлық ластану көздерінен (өнеркәсіптік) атмосфераға ортақ шығарылуы жылжымалы (автокөлік) көздерінен 37,2 мың тоннадан 144,2 мың тоннаны құраса, 1997 жылы қалдықтар тиісінше 16,3 мың тонна және 168,2 мың тоннаны құрады. Бұл жағдай көліктен зиянды қалдықтар шығуының есептемелік мәліметі, автотранспорт отынын пайдалану туралы нақты мәліметтің жоқтығынан төмендетілген болып табылады, сондықтан нақты мәліметті анықтау мүмкін емес.

Соңғы жылдары автокөлік құралдарының нысаны екі еседен аса өсті және 210 мың бірліктен асып отыр, оның үстіне қалада жүретін автокөлік құралдарының үлкен бөлігі ескірген болып табылады. Сонымен қатар ЖІП мәліметтері бойынша қалаға күн сайын зиянды қалдықтар ескерілмейтін 50 мың басқа қала көліктері кіреді.

Автокөлік тек шыққан газбен ғана емес, атмосфераға, сондай-ақ жану кезінде оттегіні жоюымен де зиян келтіреді.

Автомобильдердің улы газдарында 200-ге жуық химиялық қосынды, оның

ішінде ішінара әсер ететін көмір тотығы бар. Қала әуе бассейнінің негізгі ластануының себебі двигательдегі отынның толық жанбауына байланысты болып отыр. Жағылған газдың құрамы тек отын түрімен двигатель жүйесіне емес, сондай-ақ көп жағдайда жылжымалы автомобильдің техникалық күйіне байланысты.

Бейтараптандырғыш қондырғылармен және катализаторлармен жабдықталмаған, ескірген үлгідегі автомобильдерде каталиктік жану қондырғысын қатар енгізумен улы газдардағы зиянды қоспалар көлемін едәуір азайтуға мүмкін болып отыр.

Автомобильдің экологиялық қауіпсіздігі көлік ағынындағы автомобиль қозғалысының режиміне де байланысты. Алматы қаласында оның орталық бөлігінде тығыздық мөлшері өте үлкен, ол 4 км/км² құрайды, бұның өзі көлік қиылысындағы үлкен әбігершілікке алып келеді.

Жанар-жағар май (ЖЖМ) тиімді орналастыру мәселесі шешілмей қалып отыр. Қабылданған шешімдерге және ЖЖМ сапалы отындарын тасымалдау шараларына қарамастан, Алматы қаласының аумағында этиль бензинін жасырын тасымалдау әрекеттері орын алып отыр.

Автокөліктің зиянды қалдығын шығарудың сапалық өзгерісіне отынның мейлінше экологиялық қауіпсіз түрлеріне, атап айтқанда, газ тәріздес түріне көшу қажет. Жылу көздерінен шығатын қалдықтар мәселесі өткір тұр. Соңғы жылдары сапасы төмен қондырғылар және тиісті қалдықтарды шығаруға бақылау әлсіреді.

1991-1997 жж. стационарлық көздерден зиянды қалдықтардың шығуының төмендеуі 1997 жылдан 16,3 мың тоннадан (2,3 есеге) төмендеуі байқалды. 1998 жылдың бірінші жарты-жылдығында стационарлық көздер 8,2 мың тонна ластағыш заттарды шығарды, бұл өткен жылдың осы мерзіміндегі зиянды қалдықтардың шығуынан 0,8 мың тоннаға артық.

2 таблица

1991-1997 жылдардағы Алматы қаласы атмосферасы зиянды қалдықтары шығуының қарқыны

Көздер	! 1991 !	1992 !	1993 !	1994 !	1995 !	1996 !	1997 !	1п/г
	!	!	!	!	!	!	!	! 1998

Барлығы

Алматы қ. үшін 181,4 181,2 180,5 175,2 172,8 177,0 184,5

Стационарлық

көздерден	37,2	32,2	31,5	26,8	19,2	18,0	16,3	8,2
Жылжымалы								
көздерден								
(автомобиль)	144,2	149,2	149,0	148,4	153,6	159,0	168,2	н/д
Жылжымалы								
көздердің үлесі								
(автокөлік)	79,5	82,3	82,5	84,7	88,9	89,8	91,2	

Стационарлық көздердің, қала атмосферасын ластайтындардың арасында "ТЭЦ-1" АПК, 200-ге жуық қазандық өнеркәсіптік және коммуналдық маңыздағы мекемелер, "Алматыжылукоммунэнерго" АҚ, АПК, ҚЖЖ және басқалар ерекше көзге түсуде. 1997 жылы қаланың барлық стационарлық көздерінен зиянды қалдықтардың шығуы олардың 46,5 пайызын және жалпы қалалық үлесті" 4,5 пайызын құрады.

3 таблица

Алматының атмосферасына зиянды қалдық шығаратын

негізгі стационарлық көздердің өлшемі

! Кәсіпорынның аталуы	!1993	!1994	!1995	!1996	!1997	!Қалдықтардағы		
!	!	!	!	!	!	!үлес % (1997)		
!	!	!	!	!	!	!-----		
!	!	!	!	!	!	!Стацио-!ортақ		
!	!	!	!	!	!	!нарлық !көлемде		
!	!	!	!	!	!	!көздер !		
1 !	2	! 3	! 4	! 5	! 6	! 7	! 8	! 9
1 "ТЭЦ-1" АПК		14,871	10,175	7,588	4,1			
		14,361	9,863	46,5				
2 АПК ҚЖС		3,502	1,551	1,489	0,8			
		3,262	1,288	9,1				
3 "Алматыжылукоммун- энерго" АҚ		1,065	1,343	1,407	0,8			
		1,176	1,287	8,6				
4 Локомотив депосы		0,779	0,905	0,571	0,3			
		1,039	0,711	3,5				

5 "Құрылыс материалы" АҚ	0,924	0,500	0,408	0,2
	0,737	0,418	2,5	
6 "Алматы әуежайы" АҚ	0,486	0,301	0,334	0,2
	0,305	0,318	2,0	
7 ВЧД 7 депо жолаушылар вагоны	0,207	0,250	0,162	0,1
	0,201	0,326	1,0	
Барлығы	21,836	15,026	11,959	6,6
	21,083	14,215	73,4	

Қаланың көптеген ірі кәсіпорындарында өндіріс тоқтады немесе іркіліспен жұмыс істейді. Сонымен қатар өнеркәсіп аймағында ғана емес, қаланың бүкіл аумағында көптеген сан-салалы шағын кәсіпорындар пайда болды, олардың зиянды қалдықтар шығару деңгейі үлкен кәсіпорындардан кем емес, сөйтіп атмосфералық ауаның ластану деңгейін төмендетуде.

Алматының ерекше табиғи-климаттық жағдайы қала электр көлігін, әсіресе, қаланың негізгі жолдары мен табиғи маңызы бар нысандарына баратындарын дамыту қажет.

Метроны пайдалану беру және қала көлігінде трамвай мен троллейбустың үлесін көбейту, отынмен жүретін көлікті пайдалануды және тиісінше зиянды қалдықтың шығуын азайтуға тиіс.

Электр көлігінің энергия тұтынуын және аймақтағы энергия тапшылығын ескере отырып, энергия үнемдейтін және энергия орналасатын технологияны енгізу қажет.

Атмосфералық ауаның ластануы су мен топырақты айтарлықтай нашарлататын бірден-бір факторлар. Ағынды канализацияның жоқтығынан, өзендер тазартылмаған сумен ластануда.

Әуе бассейнінің жағдайына қала аумағын маңызды рөлі болып табылатын және санитарлық-гигиеналық, ауа қорғау міндетін атқаратын жасыл желек үлкен ықпал етеді (ауаның оттегімен толығуы, оның зиянды қалдықтардан тазаруы, температура режимі мен ауа ылғалдылығының ықпалдығы және т.б.).

Қазіргі уақытта Алматы қаласы көгалдандыру бойынша барлық нормативтік көрсеткіштердің орындалмауымен көзге түсіп отыр. Жалпы пайдаланылатын жасыл желек қала аумағының 3 пайызын құрайды, бір тұрғынға 6,9 ш.м. келеді (бірінші кезекте нормативтің 57 пайызы және есепті мерзімде нормативтің 28 пайызы).

Көптеген бақтар, саябақтар, көше бойындағы ағаштар нашар күйде және көгалдандырудың бірыңғай жүйесімен үйлестірілмеген. Жапырақты ағаштардың негізгі бөлігі ескірген және қолайсыз ауа-райында адамдардың денсаулығы мен

өміріне елеулі қауіп төндіреді. Соңғы жылдары көгалдандыру барысы ағашты кесу деңгейінен едәуір қалып отыр, бұл әсіресе, ағаштар 20-30-шы жылдарда отырғызылған көшелерге қатысты. Созымдылығы 980 км арық жүйесі, 680 км төсемді арықтарды қоса алғанда жаңартуды қажет етеді.

Жинақталған тәжірибе қала экологиялық мәселесінің "Қазақстан-2030" даму Стратегиясында қойылған тиісті міндеттегі жаңа экономикалық қатынастарға құрылуға және өнімділігі жоғары, экологиялық қауіпсіз технологияны, өндірісті, қондырғы мен тауар өндірісін енгізуді ынталандыруға бағытталған нормативтік-құқықтық базаны қайта қарау арқылы қол жеткізілуге тиіс. ТАЖД бағдарламасының негізгі принциптері - экономикалық ынталандыруды дамытуға т и і с .

Алматы озық инженерлік-техникалық қызметкерлері, экологтары, маркетингтері, экономистері, ғылыми лабораториялары, сертификаттық орталығы, озық конверсиялық қондырғысы, республика бойынша дамыған инвестициялық, инновациялық, ақпараттық және білім инфрақұрылымы бола отыра, елде қаланы көгалдандыру жүйесін алғашқы болып шешуге қабілетті.

Қаланың еркін кәсіпкерлік мәртебесі ынталандырушы салықпен, энергия өнемдегіш тауарларды, технологияны енгізумен, Қазақстан бекіткен энергия тиімділігі Еуропа Хартиясы мен энергия өнемдеу туралы заңда қарастырылған энергия көздерін пайдалану мен нығайтуға тиіс.

Сонымен қатар Бағдарлама қала аумағын экологиялық аудандастыру мен экологиялық жол берілген жүктеме көлемін ескере отырып, нақты қала құрылысы саясатын жүргізуді қарастырады. Сол үшін Алматыға құрылыс салу мен жоспарлаудың тиісті тәртіптерін әзірлеу қарастырылуда.

Бағдарламаны іске асыру экологиялық мәселелерді шешу басымдығын анықтайтын тұрақты даму үшін қоршаған ортаны қорғау бойынша іс-әрекеттің ұлттық жоспары жобаларымен бірге жүргізілуге тиіс.

Бағдарлама 1999-2015 жылдарға арналған. 1999-2001 жылдың I-тоқсаны қорытындысы бойынша ТАЖД шараларының тиімділігіне кешенді талдау жү р г і з і л д і .

Әрине, осы кезеңде қаланың экологиялық ахуалы түбегейлі жақсарған жоқ. Алайда, кейбір көрсеткіштер бойынша оң үрдіс байқалды. 2000 жылы 1999 жылмен салыстырғанда қаланың бір тұрғынына шаққандағы зиянды қалдық 0,194 т/адамнан 0,152 т/адамға, жалпы өнімнің бірлігінде 0,864-тен 0,959 кг/теңгеге азайды. Табиғи су көздеріндегі су қоршауының жалпы көлемі 36,33 млн. текше метрге, суды пайдалану 42,23 млн. текше метрге, ал су өткізу 21,7 млн. текше метрге азайды. Қала полигонында орналасатын қатты тұрмыстық қалдық с а н ы а з а й д ы .

Бағдарламаның кейбір басқа бағыттары бойынша да ілгерілеушілік бар.

Алайда, жалпы межелеген шараларды жүзеге асыру жеткіліксіз ілгеріледі, ал көптеген шаралар бойынша ешбір алға басушылық болған жоқ. Талдау көрсеткеніндей, Бағдарламаның қолданылу мерзімінде жоспарланған 62 шараның 35-і, яғни 56 пайызы орындалды.

Мұндай жағдай бірнеше себеппен, оның ішінде ТАЖД бағдарламасы кейбір ережелерінің өзгерген шаруашылық-экологиялық ахуалға, сондай-ақ жана нормативтік-құқықтық актілерге сәйкес келмеуімен түсіндіріледі. Атап айтқанда, көрсетілген мерзімде төмендегі заңдар мен Үкімет қаулылары қабылданды.

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 9 маусымдағы "Қоршаған орта гигиенасы жөніндегі іс-әрекеттің Ұлттық жоспарын бекіту туралы" Қаулысы ;

2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 25 маусымдағы "Қазақстан Республикасында бағдарламалар әзірлеу Тәртібін бекіту туралы" Қаулысы ;

3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 7 наурыздағы "2000-2002 жылдарға арналған Үкіметтің іс-әрекет Бағдарламасын іске асыру жөніндегі шаралар Жоспарын бекіту туралы" N 367 Қаулысы;

4. Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 23 қаңтардағы "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару туралы" Заңы (Мәслихаттар мен әкімияттардың құзыреті);

5. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 27 шілдедегі "Аймақтық қаржы орталығы ретіндегі Алматы қаласын дамыту тұжырымдамасы туралы" N 1014 Қаулысы .

Осы құжат талаптарын және өзгерген ахуалды ескере отыра, Алматы қалалық Мәслихаты 2001 жылғы 26 қыркүйектегі шешімімен Алматы қаласының әкімияты мен Алматы қалалық аумақтық қоршаған ортаны қорғау басқармасына Бағдарламаға түзету енгізу жөнінде ұсыныс жасады. Осы нұсқа енгізілген түзетудің нәтижесі болып табылады.

ТАЖД бағдарламасының құрылымы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 25 маусымдағы "Қазақстан Республикасында бағдарламалар әзірлеу Тәртібін бекіту туралы" Қаулысының талаптарына сәйкестікке келтірілді. Бағдарламадан бұрын орындалған шаралар шығарылды, сонымен қатар олар ағымдық сәттегі жаңа өзекті талаптармен толықтырылды. Атап айтқанда 2002-2003 жылдардағы іс-әрекет жоспары жан-жақты пысықталды.

4. Бағдарламаның мақсаты мен міндеті

ТАЖД бағдарламасының басты мақсаты - Алматының қоршаған ортасы мен экологиясының тазаруын жақсарту, табиғи кешендердің тозуына жол бермеу

және қалпына келтіру, халықтың денсаулығын нығайту, үйлестірілген экологиялық және әлеуметтік-экономикалық қажеттілікті қамсыздандыру.

Елеулі ықпал ететін факторларды жүйелі талдау негізінде қойылған

мақсатқа жету үшін мына міндеттер анықталды:

- қала әуе бассейніне зиянды қалдықтың шығуын қысқарту;
- су ресурстарын сақтау мен ластанудан қорғау, су өнемдеу, ауыз суының сапасын жақсарту, шағын өзендерді сақтау бойынша шараларды күшейту;
- экологиялық шиеленісті әлсіретуге бағытталған Алматының инфрақұрылымы мен көгалдандырылуын жетілдіру және жер ресурстарын тиімді пайдалану;
- табиғат ахуалын жақсарту, жасыл желек көлемін өсіру;
- денсаулықты жан-жақты қорғау және халық өмірінің жайлылығын көтеру.

5. Бағдарламаның негізгі бағыттары және жүзеге асыру механизмі (түзетулерді ескере отырып)

2002-2015 жж. арналған ТАЖД бағдарламасын іске асыру шараларының түзетілген жоспары ХХІ ғасырдың ауқымды талаптарына сай келетін 7 бөлімнен тұрады. Негізінен бұл шаралар алғашқы кезектегі маңызы бар және жедел сипатта.

I. АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫ ҚОРҒАУ

Бұл бөлімге автокөлік, жылу энергетикасы, өнеркәсіп кәсіпорындары бойынша шаралар енгізілді.

Автокөлік

Автокөлік құралдарының қала табиғи ортасына зиянды қалдықты шығаруды төмендетудің ұсынылған шаралары халық арасында экологиялық білімді насихаттауға, автокөлікке қызмет көрсету саласын дамытуға, жол қозғалысы жағдайын жақсартуға, экологиялық таза көлік санын арттыруға, сертификацияланған автототр отынын пайдалануға негізделген.

Ш а р а л а р :

- Алматының әуе бассейнін көліктің ластау себептерін талдауды жүргізуді және қоршаған ортаға автокөліктің жағымсыз ықпалын төмендету шараларын ә з і р л е у д і ;

- сертификацияланған арнайы техникалық қызмет станциялары желісін құру және бақылау-реттеу нүктелерінің желісін кеңейту есебінен көлік құралдарының техникалық күйін жақсарту үшін жағдай жасауды;

- сапасы жоғары автотранспорт отынын пайдалануды;

- автокөлік құралдарын кезеңмен улы газдардағы зиянды қалдықтар көлемін төмендететін тиімді құралдармен жабдықтауды;

- газ тәріздес отынды пайдалануға көлікті көшіру үшін жағдай жасауды;

- көлік қозғалысын басқаруды оңтайландыруды қарастырады, атап айтқанда:

- "Қала" АСБ, көлік түйістері құрылысын жетілдіру, көлік-мініп-түсіру тораптары желісін жетілдіру;

- автомобильдерді сақтау мен қою үшін ғимараттар желісін дамыту (п а р к и н г т е р с а л у) ;

- жолаушылар көлігінде электр көлігінің үлесін көбейту.

Жылу энергетикасы

Алматы әуе бассейнінің ластануына байланысты қаланың негізгі экологиялық мәселелерінің бірі жылу көздерінен шығатын қалдықтар болып табылады. Олардың көпшілігінің тозығы жеткен.

Қаланың жылу энергетика кешеніндегі экологиялық шиеленісті төмендету табиғи газ сияқты экологиялық таза отынды пайдаланғанда ғана мүмкін. Осыған байланысты ІІ-сайланған Алматы қалалық Мәслихаты XV-сессиясының шешімімен ТАЖД бағдарламасының 2.4 және 2.5 тармақтарын орындау 2005 жылға дейін шегерілді, таяу уақыттағы Бағдарламаның негізгі міндеті қазандық агрегаттарын қайта жабдықтау болып табылады. ТАЖД бағдарламасы мынадай бірінші кезектегі шараларды қарастырады:

- ТЭЦ-1 қазандық агрегаттарына жаңа эмульгаторлар қоюды;

- ТЭЦ-1-дегі ескірген қазандық агрегаттарын ауыстыруды;

- әртүрлі бағыныстағы қазандықтарды экологиялық талаптарға сай жаңа қондырғылармен жабдықтауды;

- тау бөктері аймағы қазандықтарын электрмен жылытуға көшіруді.

Сонымен қатар отынның әр түрімен жұмыс істейтін қазандық агрегаттары мен қазандықтарды қалдықтардан нормативті тазалануын қамтамасыз ететін тазалау қондырғыларын қолдануға баса назар аударылды.

Өнеркәсіп кәсіпорындары

ТАЖД бағдарламасында кәсіпорындар мен ұйымдардың табиғат қорғау заңнамасын сақтауы жөнінде шаралар қарастырылды.

Ерекше қауіпті заттарды пайдалану кезінде экологиялық шиеленісті төмендету мәселесіне баса назар аударылды. Халықаралық стандарттарға сәйкес ISO 14000 EMAS 9000 сериялы қоршаған ортаны қорғауды басқару жүйесін енгізу - меншіктің әртүрлі нысанындағы өнеркәсіп кәсіпорындарының

алдында тұрған маңызды міндеттерді бірі.

II. ҚАЛДЫҚТАРДЫ ҰҚСАТУ

Қазіргі уақытта қатты тұрмыстық қалдықтарды (ҚТҚ) тасылымын ұйымдастырудағы жағдай ұшыға түсті. ҚТҚ басқару саласындағы негізгі мәселелер мыналар:

- қатты қалдықтармен жұмыс істеу бойынша заң мен өзге нормативтік-құқықтық актілердің жоқтығы. ҚТҚ-ның пайда болу және дәрежелік нормасы белгіленбеген;

- қайталама шикізат компоненттері бойынша ҚТҚ-ны жеке жинау жүйесінің жоқтығы;

- қалдықтарды ұқсату бойынша инфрақұрылым мен өндірістік қуаттың әлсіз дамуы;

- қауіпті, улы өндіріс қалдықтарын ұқсату мен көму жөніндегі полигонның жоқтығы;

- Қарасай ауданында бұрыннан бар ҚТҚ полигонын жаңалау қажеттігі;

- бұрынғы ретсіз ҚТҚ үйінділері бұзған жерді тыңайту қажеттігі.

ТАЖД бағдарламасы мына шараларды қарастырады:

- қажетті нормативті құжаттаманы әзірлеу;

- қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың жаңа жүйесін енгізу;

- өнеркәсіптік улы қалдықтарды ұқсату мен көму жөніндегі полигон салу мәселесін шешу арқылы улы қалдықты басқару жүйесін ұйымдастыру;

- т о з ғ а н ж е р д і т ы ң а й т у ;

- қайталама шикізатты ұқсату жөніндегі өндірісті кеңейту.

III. АУЫЗ СУ РЕСУРСТАРЫН САҚТАУ ЖӘНЕ СУ ҮНЕМДЕУ

"Алматыдағы су пайдалануды экологияландыру" жобасы шегінде химиялық, биологиялық, микробиологиялық көрсеткіш бойынша қала су нысандарын

экологиялық ахуалына тексеріс жүргізілді. Оның қоршаған ықпалы шекарасында Алматы су ресурстарының сапасына кешенді баға берілді, қар-мұз суы сапасының нашарлағандығы атап көрсетілді.

Шағын өзендер суының ластануы өнеркәсіп кәсіпорындары, ұйымдар мен мекемелер, өзендердің су қорғау аймақтарында орналасқан елді-мекендерден жіберілетін ағынды су ықпалынан болады. Қаланың санитарлық тазалау нысандары жер асты және жер үсті суын ластау көзі болып отыр.

Бұл бөлім мынадай қосалқы бөлімшеден тұрады:

- жер үсті суын қорғау;
- жер асты суын қорғау;
- су үнемдеу.

Бағдарламада қала су ресурстарының экологиялық ахуалын тұрақтандыруға мүмкіндік беретін шаралар қарастырылған. Осыған байланысты Алматының шағын

өзендерін қорғау қалпына келтіру және сауықтыру бойынша шаралар күшейту қажет.

Негізгі бағыттары мыналар:

- Алматыда шаруашылық-тұрмыстық ағынды суларын каналдандыруды жүргізу;

- бұрыннан сумен жабдықтау және су өткізу желілерін жаңарту;
- шағын өзендердің су қорғау аймағын құру (табиғат қорғау аумағынан кәсіпорындарды, ұйымдар мен мекемелерді әкету, арналарды тазалау және қалпына келтіру және т.б.);
- сел мен сырғымадан қорғауды күшейту.

IV. ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ

ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ

Экологиялық қала құрылысының теңдігін сақтау қаланы дамытудың өзекті мәселесі болып отыр. Бұл мәселені қала құрылысы саясатын белсенді "экологияландыру" арқылы ғана шешуге болады.

Осыған байланысты мына шаралар қарастырылды:

- Алматы қаласы қоршаған ортасының аумақтық кешенді схемасын әзірлеу;
- қаланың орталығын экологиялық әдістерді пайдалана отырып қалыптастыру бағдарламасын әзірлеу (аула, орам, көше және т.б.);

- Алматы қаласының аумағындағы жүйелі арық желісі мен жасыл желекті с у а р у ж ү й е с і н к ұ р у ;
- экологиялық туризмді дамыту үшін жағдай жасау.

КӨГАЛДАНДЫРУ

Алматыда қалалықтардың өмір жағдайының жайлылығы көп жағдайда қаланың жасыл желегіне антропогендік жүктеменің түсуіне байланысты.

ТАЖД бағдарламасы жасыл желектерді қалпына келтірудің, жаңалау мен сақтаудың, қала келбетін бақ-қала ретінде қалыптастырудың жүйелі ұстанымын әзірлеуді қарастырады.

ЕРЕКШЕ ҚОРҒАЛАТЫН ТАБИҒИ АУМАҚТАР

ТАЖД бағдарламасы ерекше қорғалатын табиғи аумақтағы өсімдік және хайуанаттар әлемі нысандарын қорғау мен қалпына келтіру бойынша табиғи-ғылыми негіздемені жүргізуді қарастырады.

Ал осы шараларды жүзеге асыру мына міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

- аймақтың флорасы мен фаунасының биологиялық әртекстілігін сақтауды қамсыздандыру;
- рекреациялық аймақтардың инфрақұрылымын дамытуды қамсыздандыру.

V. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМЫТУДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҢНТАЛАНДЫРУ

Экономикалық ынталандыру жүйесі табиғатты пайдалануға экологиялық-экономикалық көзқарастарды жетілдіруге бағытталған.

Осы бөлімнің басым шаралары мыналар:

- бүгінгі технологияның ақпараттық базасын дамыта отыра, экологиялық таза технология орталығын құру;
- экологиялық кәсіпкерлікті экономикалық қолдау жөнінде ұсыныстар әзірлеу.

VI. МОНИТОРИНГТЕР, КАДАСТРЛАР

Адам мен қоршаған ортаның өзара байланыс мәселесін шешу үшін қала қоршаған ортасы мониторингінің жүйесін жетілдіруге негізгі шаралар

бағытталған.

Бағдарлама мыналарды қарастырады:

- Алматының қоршаған ортасының жағдайын зерттеу мен бағалау бойынша ғылыми-практикалық шараларды жүргізу;
- қоршаған ортаның орта сапасын бақылауды техникалық қамсыздандыру;
- Алматы қаласында экологиялық мониторингтің бірыңғай жүйесін (ЭМБЖ) жүзеге асыру.

Осы ЭМБЖ екі деңгейде құрылады (нысандық және жергілікті) және мынаны

қамтиды:

- Қоршаған орта жағдайы туралы бастапқы ақпарат жинау.
- Талдау зертханалары.
- Барлық деңгейде ЭМБЖ ақпаратын автоматты өңдеудің ақпараттық-талдау орталығы.
- Экологиялық ақпаратты қорыту.
- Экологиялық ахуалды дамытуды болжау.
- Шешім қабылдау үшін ұсыныс әзірлеу.

VII. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АҒАРТУ МЕН БІЛІМ

Осы салада ТАЖД бағдарламасында қарастырылған шаралар мектепке дейінгі жастан бастап халықтың барлық жіктеріне үздіксіз экологиялық білімді қамтамасыз етеді. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы эколог-мамандардың кәсіби біліктілігін көтеру мен мамандарды қайта даярлау бірінші кезектегі міндет болып табылады.

Экологиялық білімді әдістемелік және ақпараттық-талдаулық қамсыздандыру, қала халқының экологиялық дүниетанымын қалыптастыру үшін ақпарат желісін кеңейту маңызды міндет болып табылады.

Бағдарламаны жүзеге асыру механизмі

Бағдарламаны жүзеге асыруға тұрақты бақылауды Алматы әкімияты мен АҚАҚОҚБ жүргізеді. Олар белгіленген тәртіппен тиісті мерзімде бағдарлама шараларын орындалуы туралы есеп береді. Есеп беру және талдау материалдарын Алматы қаласы әкімі орынбасарларының бірі басқаратын Бағдарламаның үйлестіруші кеңесі қорытады. Кеңес отырысы қажеттілік бойынша тоқсанынан кемінде бір рет өткізіледі. Үйлестіру кеңесі Бағдарлама шараларының орындалуына тікелей жауап беретін кәсіпорын, ұйым және мекеме

басшыларының есебін тыңдай алады; мақсаттық нұсқаулар, ұсыныстар әзірленеді.

Әрбір жарты жылдың қорытындысы бойынша Бағдарлама үйлестірушілері Алматы қаласының әкімияты мен Алматы қаласының Мәслихатына шаралар жоспарының іске асу барысы туралы хабарлайды. Жыл сайын орындалған шаралар тиімділігінің экологиялық-экономикалық бағалануы жүргізіледі.

Әрбір екі жылдан кейін Бағдарламаны іске асыру барысына кешенді талдау жүргізіледі, қалалық Мәслихаттың бекітуіне түзету жөнінде ұсыныстар әзірленіп енгізіледі.

6. Қажетті ресурстар мен қаржыландыру көздері

Бағдарламалық шараларды жүргізу республикалық, қалалық бюджеттерді, экологиялық қорларды, кредиттерді, шет елдік және отандық инвестицияларды, кәсіпорындар қаражатын қоса алғанда әртүрлі қаржыландыру көздерінің едәуір қаражатын талап етеді.

Бағдарламада қойылған міндеттерді шешу қаржы, адам және техника ресурстарын үйлестіргенде ғана ықтимал. Алматы қаласы білікті инженерлік-техникалық қызметшілерге, экологтарға, экономистерге, ғылыми зертханаларға, сертификациялық орталықтарға дамыған инновациялық,

инвестициялық, ақпараттық және білім құрылымына, озық конверсия қондырғыларына ие бола отыра, Қазақстан Республикасында бірінші болып үлкен қала жүйесінің экологиялық ахуалын сауықтыру міндетін шешуге қабілетті.

ТАЖД бағдарламасын қаржыландырудың жалпы көлемі 2002-2003 жылдың мерзімінде шамамен 49270,4 теңгені құрайды, оның ішінде көздер бойынша:

республикалық бюджет	-	1309,3
қалалық бюджет	-	5844,2
инвестициялық қаражат	-	40769,2
кәсіпорындардың жеке қаражаты мен өзге бюджеттен тыс қаражат	-	1347,7

7. Бағдарламаны жүзеге асырудан күтілетін нәтиже

ТАЖД бағдарламасында қарастырылған шаралар кешенін жүзеге асыру Алматы қаласының қоршаған ортасын сауықтыру мен оның халқының

денсаулығын сақтауды алға жылжытуда жаңа серпін береді.

Экологиялық шиеленісті азайтуға негізгі мұрындық болатын шара ең алдымен, автомобиль көлігінен шығатын зиянды қалдықты азайту есебінен атмосфералық ауаның қорғау жөніндегі шараларды бірінші кезекте жүзеге асыру маңызды болмақ. Бұл - қала экологиясының басты мәселесі, Бағдарламада автокөлік жөніндегі шаралардың ең іргелі тарауы болуы да сондықтан.

"Алматы қаласының қалалық әуе бассейнін көліктің ластауы" ТАСИС бағдарламасы бойынша жүзеге асырылатын жоба ерекше құнды. Жоба нәтижесі ахуалды бағалаумен қатар қаланың ауасына автокөліктің жағымсыз ықпалын төмендету жөніндегі алдағы практикалық жұмыстың ұсынылған бағыттарымен

д е ұ т ы м д ы б о л ы п о т ы р .

Автомобильдердің техникалық күйін жақсарту жөніндегі бағдарламалық шараны іске асыру қолданымдағы экологиялық стандарттардың сақталуына бақылауды күшейту улы заттың жалпы көлемін азайтуға мүмкіндік береді. Автомобиль отынының сапасын жақсартуға, автомобильдерді газға көшіруге, электр көлігін дамытуға, тазартқышты, катализаторды енгізуге және улы газдар мен заттарды төмендетудің өзге шараларына бағытталған шаралар қызмет етеді. Осы жұмыстың бәріне ғылыми және жүйелі сипат беру Бағдарламада құру көзделген көліктегі қоршаған ортаны қорғау, технологиялық құралдарды сынау әдістері жөніндегі зерттеу орталығына үлкен демеу болар еді.

Көлік ағындарын басқаруды оңтайландыру, жаңа көлік түйістерін салу және жол жамылғыларын жаңарту жөніндегі шаралардың да экологиялық маңызы зор. Көрсетілген шаралардың практикалық нәтижесінен қала жолдарындағы автомобиль тығындарын жоюға және зиянды қалдықтарды азайтуға мүмкіндік

б е р е д і .

Жылу энергетикасында қаланың негізгі энергия көздерін газға көшіру әуе бассейнін тазартудағы басты қадам болмақ. Алайда бұл мәселені шешу объективті себептер бойынша 2005 жылдарға шегерілді. Сондықтан жақын жылдары энергетикадағы экологиялық мәселелерді бірінші кезекте АПК жылу электр станцияларын техникалық жабдықтау, тау бөктері аймағындағы қазандықтарды электр қазандықтарына біртіндеп көшіру, ескірген қазандық қондырғысын айырбастау, жылу көздерін отынның экологиялық таза түрлеріне

к ө ш і р у а р қ ы л ы а л у ғ а б о л а д ы .

"Өнеркәсіп кәсіпорындары" кіші бөлімшесінде қаланған шараларды орындау бірқатар өндіріс технологиясында қолданылатын әртүрлі улы заттарды сақтау мен пайдаланудың сенімділігін көтеруді, төтенше жағдайда ауыр экологиялық салдарды ауыздықтауды қарастырады. Шекті жол берілетін нормативтік қалдықтарға қол жеткізу қала кәсіпорындарының зиянды қалдықтар шығаруын төмендету жөніндегі шараларында көрсетілген.

Алматы қаласы үшін қалдықтарды ұқсату мәселесі өткір болып отыр. Бұл бөлімнің шаралары ең алдымен қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, әкету мен ұқсатудың барынша жетілген жүйесін ұйымдастыруға бағытталған, олар қала аумағындағы санитарлық тазалықты жақсартуға мүмкіндік береді. Улы өнеркәсіп қалдықтарын ұқсату мен көму мәселесін шешу топырақтың ластануын азайтады және жер асты суының ластануын төмендетеді. Қайталама шикізатты ұқсату саласындағы экологиялық кәсіпкерлікті, табиғи ресурстарды тиімді пайдалануға мүмкіндік береді, ҚТҚ полигондарындағы жүктемені азайтады. Ең салмақты нақты нәтижелер өндіріс қалдықтарын жинау мен әкету және өндірісінің кешенді бағдарламасын ("Алматы қаласының қатты қалдықтарын басқару" жобасы) жүзеге асырудан алынуға тиіс.

ТАЖД бағдарламасының Алматының шағын өзендерін қорғау жөніндегі шараларын жүзеге асыру жер үсті суының сапасын сақтау, сел және сырғыма құбылыстарының қауіпті салдарын төмендетуге мүмкіндік береді.

Қала ағынды су арналарын өткізу жүйесін тазалау, ғимараттарын ауыстыру жер асты суының ластануын қысқартады. Су өнемдеу технологиясын енгізу және шаруашылық-тұрмыстық және өнеркәсіп ағындарын толық тазалау су нысандарындағы экологиялық ахуалды тұрақтандырады. Қала су құбыры жүйесінің сенімділігін дамыту мен көтеру жөніндегі межеленген шаралар шағын қабатты құрылыстың бірқатар аудандары мен жаңа қала құрылысын игеруге, су сапасына оң ықпал етеді.

"Қала құрылысы" бөліміндегі шаралар топтамасы ең алдымен, халық өмірінің жайлылығын көтеруге, экологиялық таза демалыс аймағын кеңейтуге және жасыл желек егу көлемін арттыруға бағытталған. Алматының бақ-қала ретінде келбетін қалпына келтіру басты міндет. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды құру мен дамыту қаланың ландшафтық және биологиялық әр тектілігін дамытуға мүмкіндік береді. Ағынды канализацияның әзірленген схемасын жүзеге асыру селитебтік аумақтан, өнеркәсіп аймағы мен автожолдардан жер үсті ағындарын жиналуын қамтамасыз етеді.

Алматы қаласының тиімді мониторинг жүйесін құру басқару органдарына қоршаған ортаның күйін бақылау саласында бірыңғай қала саясатын жүргізуге, материалдарды талдауға және қала табиғи ортасының сапасын болжауға мүмкіндік береді.

Тұрақты экологиялық білім беруді жүргізу Алматы қаласының экологиялық қауіпсіздігін қамсыздандыру жөніндегі шаралар тиімділігін көтереді.

1999-2015 жылдарға арналған "Таза ауа - жанға дауа"

Алматы қаласының экологиялық ахуалын сауықтырудың

кешенді бағдарламасы шараларының жоспары

! Шаралардың !Орындаушы!Орын-!Меже-!Қаржылан-! Күтілетін !Бақылаушы
р/с! аталуы ! !дау !лен- !дыру көзі! нәтиже !орган
! ! !мерзі!ген ! ! !
! ! !мі !баға ! ! !
! ! ! !млн. ! ! !
! ! ! !теңге! ! !

1 ! 2 ! 3 ! 4 ! 5 ! 6 ! 7 ! 8

I. Атмосфералық ауаны қорғау

АВТОКӨЛІК

1.1."Автокөлік Мүдделі 2002- 16,6 Инвести- Автокөліктен Алматы
құралдарының қызметтер, 2015 млн.\$ циялар, шығатын әкіматы,
қоршаған ұйымдар, қала зиянды АҚАҚОҚБ
орта мен кәсіп- бюджеті, қалдықтарды
Алматы орындар, кәсіпо- төмендету
қаласы шетел рындар бойынша
халқының компани- қаражаты шаралар
денсаулығына ялары жүргізу
жағымсыз
ықпалын
төмендету"
жоспарын
іске асыру,
оның ішінде*

1.1.1."Алматының DHV 2001- 1,0 ТАСИС Әуе АҚАҚОҚБ
әуе Consul- 2002 млн. Инвести- бассейнін
бассейнін tants ЕВРО циялар ластауға
көліктің (Нидер- оның бағдар- автокөлік
ластауы" ланды) ішінде: ламасы ықпалын
ТАСИС бойынша бағалау;
бағдарламасы Еуропалық қалыптасқан
бойынша Одақтың ахуалды
жоба әзірлеу "Қазги- инвести- қалыптастыру
- Алматы дромет" 2002 115 циялары бойынша
атмосфера- РМК* мың ұсыныс

- сында ғарыш ЕВРО даярлау
мониторинг зерттеу
жүргізу институты
- Көлік "НИИТ" 2001- 30
құралдарының ЖАҚ * 2002 мың
күйін ЕВРО
зерттеу
- Көлік "НИИТ" 2001 5
ағынының ЖАҚ * мың
тығыздығын ЕВРО
зерттеу
- Отын сапасын "НИИТ" 2002 40 мың
зерттеу ЖАҚ * ЕВРО
- Халықтың "Рахат" 2001- 15 мың
хабардар ТВ * 2002 ЕВРО
болуын
көтеру
- Қоғамдық BILE- 2001 4,5
пікірді SIM- мың
зерттеу INTER- ЕВРО
NATIO-
NAL*

1.2 Мемлекеттік

экологиялық
стандарттарға
сәйкес
көрсеткіштерге
дейін бар
автокөліктің
техникалық
күйін
жақсарту

- 1.2.1. Автокөлік "Ұлттық 2002- 0,8 Қала Табиғатты АҚАҚОҚБ
** құралдарына ЦЭЖС" 2003 бюджеті қорғау
техникалық ЖАҚ бойынша
қызмет Алматы мемлекеттік
көрсету мен филиалы, стандарттар

жөндеу, "НИИТ" және
диагностика ЖАҚ пайдалану
бойынша бойынша
қызметтерді ТБ-ға
сертификаци- сәйкестіке
ялау автокөліктің
механизмін отын
әзірлеу аппаратурасының

күйін
келтіру
(атмосфераға
қалдық
шығару
нормасы)
Атмосфералық ҚІБ ЖПБ
ауаға АҚАҚОҚБ

1.2.2.ГОСТ-қа

** сәйкес автокөліктен
автокөліктен шығатын
шыққан газдың қалдыққа
улылық бақылауды
нормасына күшейту

бақылауды
күшейту,
сол үшін:*

- жылжымалы Конкурс 2003- 20,0 Қала
лабораторияны 2004 бюджеті
жабдықтау

- мына "Алматы- 2002- 3,0 Қала
бағыттардағы экоқұры- 2003 бюджеті
магистральдар- лыс" МКК

ды БРН-мен ҚІБ
бұрынғы ЖПБ
балаларға
қосымша

экологиялық
"сүзгілерді"
ұйымдастыру:

- Қаскелең-Алматы,
Яссауи;

- Талғар-Алматы

(Құлжа тас

жолы мен ҰАҚ

қиылысы);

- Қарағанды-Алматы

(Бірінші Мамыр

мұнай базасы)

1.2.3.Автокөлік Автокәсіп- "БРН 180,0 Кәсіп- Улылық Көлік
кәсіпорындар орын және туралы орын нормасына және
мен тұрақ тәртіп" қаражаты ықтимал коммуни-
стационарлық иелері бекітілг. бақылауды қация
автотұрақтарда кейін көбейту департа-
БРН менті
ұйымдастыру
("БРН туралы
тәртіпке"
сәйкес)*

1.2.4.Бағытқа Қалалық Тұрақты - Кәсіп- Қала автобус
шығарда жолаушы- орын паркінің
жолаушы лар қаражаты техникалық
автокөлігінің бағытына күйі мен
техникалық қызмет экологиялық
күйіне көрсете- сипаттамасын
өндірістік тін заңды жақсарту
бақылауды және жеке
күшейту тұлғалар

1.3.Сапалы отынды

пайдалану:

"Ұлттық

Автомобиль Көлік

1.3.1."Мұнай ЦЭЖС" ЖАҚ 2002- отынының және
** өнімдерін Алматы 2003 сапасын коммуни-
әкелуге, филиалы жақсарту қация
сақтау мен Конкурс департа-
өткізуге менті
бақылауды АҚАҚОҚБ,
ұйымдастыру Қал.СЭБ
туралы"
Ережеге

сәйкес отын
сапасына
бақылау
жүйесін
жетілдіру

1.3.2.Газ Конкурс 2002- 1,6 Қала Газ тәріздес -"-
** тәріздес отынды 2003 бюджеті отынды
автокөлікте о.і. автокөлікте
пайдалануға 2002 0,6 қолдану үшін
даярлық жағдай жасау
мақсатында
газ құю
станцияларын
орналастыру
схемасын
әзірлеу *

1.4.Улы газдағы Автокә- 2002- 20,0 Кәсіп- Атмосфераға Көлік
зиянды сіпорын 2005 орын зиянды және
заттардың қаражаты қалдықтың коммуни-
көлемін шығуын қация
төмендететін төмендету департа-
қондырғы мен менті
автокөлікті
жабдықтау
бойынша
жұмысты
жалғастыру *

1.5.Көлікте Конкурс 2003 1,0 Қала Орталық Алматы қ.
** қоршаған бюджеті құру шартын әкіматы,
ортаны анықтау АҚАҚОҚБ
технологиялық
қорғаудың,
сынақ өткізу
құралдары,
әдістері
бойынша
қалалық
зерттеу
орталығын

ұйымдастыруға

ТЕН әзірлеу

1.6.Көлікте сынақ Конкурс 2004- 15,0 Қала Жаңа Алматы қ.

** құралдарының, 2005 бюджеті технологияны әкіматы,

әдістерінің

енгізу АҚАҚОҚБ

және қоршаған

ортаны

технологиялық

қорғаудың

қалалық зерттеу

орталығын құру

1.7.Көлік қозғалысын

басқаруды

оңтайландыру

1.7.1.Көлік- "Қалақұ- 2002- 4,0 Қала Көлік- Көлік

отырғызу рылысын 2003 бюджеті отырғызу және

бюджеті отырғызу және

тораптарында жобалау

тораптары коммуни-

қалыптасқан орталығы"

желілерін кация

желілеріне ЖАҚ

дамыту департа-

талдау жүргізу"НИИТ" ЖАҚ

жоспары менті

(ТЖ станциясы,

ҚІБ ЖПБ

метрополитен,

АҚАҚОҚБ

автостанциялар,

базалар,

Көлік

қоғамдық

және

орталықтар,

коммуни-

тұрғын үй

кация

құрылысы),

департа-

көлік-отырғызу

менті

тораптары

желілерін және

Алматы қ.

транзиттік

әкіматы

көліктің

айналма

магистральдарын

дамыту

бағдарламасын

әзірлеу *

- Бағдарламаны Конкурс 2004- Бағдар- Қала Көлік-
жүзеге асыру 2015 ламаға бюджеті отырғызу
сәйкес тораптары
желілерін
дамыту
жоспары

1.7.2.Автомобиль- "Қала- 2004- 4,0 Қала Автокөлікті
дерді құрылы- 2005 бюджеті сақтау мен
сақтау мен сын қоюға арналған
қоюға жобалау тұрақжайды
арналған орталы- орналастыру
тұрақжайды ғы" ЖАҚ схемасы
орналастыру
схемасын
әзірлеу және
түгендеуді
жүргізу

1.7.3.Аудандарда Алматы 2002 300,0 Инвести- Паркингтер Құрылыс
паркингтер монтаж циялар желісін департа-
құрылысын фирмасы құру менті
жүргізу: * "Имсталь-
- әуежай ком-1"
- "Заңғар" СҮ * "Паркинг" 2002- 330,0 Кәсіп-
- Алматы-ІІ ЖШС 2003 орын
вокзалы * қаражаты
- Алматы-І Құрылыс 2004 Смета Кәсіп-
вокзалы * салушы бойынша орын
- Көк базар * кәсіпорын қаражаты
- Солтүстік -"- 2005 Смета Қала
шеңбер * бойынша бюджеті

1.7.4."Қала" Конкурс 2002- 90,0 Қала Автомобиль Көлік
автоматты 2005 бюджеті магистраль- және
басқару Кәсіп- дары мен коммуни-
жүйесін орын түйіспелер- кация
жанарту қаражаты дің өткізу департа-
мен қабілетін менті
жетілдіруді арттыру; ҚІБ ЖПБ
жүргізу * автомобиль Көріктен-
тығынын жою; діру

1.7.5. Көлік "Көрік- 2002- Қала зиянды департа-
түйіспеле- тендіру" 2015 бюджеті қалдықтарды менті
рінің АҚ азайту АҚАҚОҚБ

құрылысын Конкурс

жүргізу,

оның ішінде:*

- Фурманов к.- 2005 2000,0

Әл-Фараби д. * д.

- Сейфуллин д.- 2005 16000,0

Рысқұлов д. * д.

- Саин к.- 2003 4000,0

Райымбек д. * д.

- Саин к.- 2006 2300,0

Төле би к. д.

- Төле би к.-

Сейфуллин д.

- Әуезов- 2005- Смета

Райымбек- 2015 бойынша

Рысқұлов

және басқалар

эстакадасы

1.7.6. Қала Конкурс 2002- 2,2 Қала Көлік Көрік-
магистраль- 2003 бюджеті қозғалысын тендіру

дарының жол

оңтайландыру департа-

жамылғысын

менті

жаңарту мен

ҚІБ ЖПБ

жетілдіруді

жалғастыру *

1.7.7. Қаланың "Қалақұры- 2003- Смета Қала Велосипед АҚАҚОҚБ

кешенді лысын 2004 бойынша бюджеті қозғалысын

көлік жобалау

дамыту үшін

схемасын орталығы"

жағдай жасау

әзірлеу ЖАҚ

кезінде

велосипед

жолын

жасауды

қарастыру *

1.8. Қоғамдық

электр көлігін

дамыту. *

1.8.1. Алматы "Алматы- 2001- 536 Респуб. Автокөлік Құрылыс метропо- метро- 2006, млн.\$ бюджет, жүктемесін департа- литені құрылыс" оның қала азайту менті І-ші АҚ ішінде: бюджеті, Эконо- кезегінің 2001 3,5 инвести- мика құрылысын млн.\$ циялар комитеті аяқтау *

1.8.2. Қала электр "Алматы- 2002- 100,2 Қала Троллейбус Көлік көлігі электро- 2005 млн.\$ бюджеті және және жүйесін транссер- Инвести- трамвайдың коммуни- көлік ағыны вис" КМК 2002- 157,9 циялар жаңа қация тығыздығын 2003 165,0 бағыттарын депар- ескере отырып, пайдалануға таменті бас жоспарға беру сәйкес дамытуды жалғастыру (троллейбус, трамвай) *

ЖЫЛУЭНЕРГЕТИКАСЫ

1.9. Қоршаған Конкурс 2002- 3,0 Қала Нормативтік- Энергия ** ортаны қорғау 2003 бюджеті құқықтық үнемдеу саласындағы о.і. құжаттаманы департа- нормативтік- 2002 1,0 бүгінгі менті әдістемелік экологиялық АҚАҚОҚБ құжатына талаптарға түзету * сәйкестікке келтіру

1.10. Алматы бас "Энергия" 2002- 20,0 Кәсіп- Алматы Алматы жоспарының институты, 2003 орын қаласын қ. негізінде ҚазНИПИ- қаражаты жылу және әкіматы электр энергопром, электрмен көздерін Конкурс жабдықтаудың дамыту және кешенді мыналарды схемасын қарастыра әзірлеу

отыра, энерго
көздерін
ескере отырып,
қаланы жылумен
жабдықтауды
дамытудың
кешенді схемасын
әзірлеу: *

- газ тәріздес
немесе отынның
басқа да шартты
экологиялық
"таза" түрлерін
пайдалануға
қазандық
агрегаттарын
көшіру;
- моральдық және
физикалық тұрғыдан
ескерген қазандық
агрегаттарын
ауыстыра отыра,
аудандық және
ведомстволық
қазандықтарды
техникалық
қайта жабдықтау;
- тау бөктерін
аймақтарындағы
қазандықтарды
электрмен
жылытуға көшіру;
- дәстүрлі емес
энергетиканы
дамыту;
- коммуналдық
секторға
термореттегіш
қондырғыны

енгізу.

1.11. ТЭН негізінде

жылу және
электрмен
жабдықтаудың
кешенді схемасы
мен техникалық
қайта жабдықтау
жоспарларын
кезеңмен іске
асыру *

1.11.1. Жылу АПК, 2002- Смета Кәсіп- Зиянды Энерго
энергетикасы "АЖКЭ" 2005 бойынша орын қалдықтардың кешен
нысандарын АҚ,БЖК, қаражаты шығынын бөлімі,
табиғи газға қазандық азайту АҚАҚОҚБ

көшіру * иелері

- Бар газ "Алматы- -"- Смета Кәсіп- -"-

құбырлары интергаз" бойынша орын
жаңалауды қаражаты
жүргізу. *

- Газға "Алматы- 2004- -"- Қала -"-

көшірілген интергаз" 2005 бюджеті
қазандықтар ЖАҚ
аймағында
орта қысымдағы
газ құбырларын
салу және
жаңарту. *

- қазандықтарды "АЖКЭ" 2005 -"- Қала -"-

табиғи газға ЖАҚ б. бюджеті
көшіру. * Бағыныс- Кәсіп-

тылығы орын
бойынша қаражаты

кәсіп-
орындар
мен ведом-
стволар

- АПК: ТЭЦ-1, АПК 2005 160,0 АПК ШЖК көтеру,
БЖК газға б. қаражаты техникалық-

көшіру. *				экономикалық		
- ТЭЦ-2 газға	АПК	2005	1000,0	АПК	көрсеткіштерді	
көшіру.	б.			қаражаты	жақсарту	
1.11.2. Энергия				Энерго		
көздерін				кешен		
техникалық				бөлімі		
қайта жабдықтау,						
жаңа технология						
енгізу. *						
- ТЭЦ-1 N 10	АПК,	2001	25,0	АПК	Күл	-"
қазандық	ТЭЦ-1			оның	қаражаты, ұстағыш	
агрегатына жаңа				ішінде	Қала тиімділікті	
эмульгатор		10,0	бюджеті	99,4%-ға		
орнату.			дейін	көтеру		
- ТЭЦ-1 N 11	АПК,	2003	32,0	АПК		-"
қазандық	ТЭЦ-1			қаражаты		
агрегатына жаңа						
эмульгатор						
орнату.						
- ТЭЦ-1	АПК,	2006-	4000,0	АПК	Энергия	
моральдық	ТЭЦ-1	2015		қаражаты	қондырғысын	
және физикалық				жаңарту		
тұрғыдан ескірген						
қазандық						
агрегаттарын						
ауыстыру. *						
- Сынақ ретінде	АПК	2002-	-	АПК	Жылу	-"
АТЭЦ-2	2003			қаражаты	пайдалануды	
коллекторынан				азайту		
берілетін жылу				есебінен		
бергiш				қалдықты		
температурасын				төмендету		
көтеру режиміне						
көшу, бұл үшін						
БЖК жүктемесін						
төмендету және						
пайдаланудан						
1 су жылыту						
қазандығын						

шығару.

- Мектеп, Қазандық 2002- 100,0 Қала Атмосфералық АҚАҚОҚБ
аурухана, иелері 2005 бюджеті ауаға аудан
поселке Иелер қалдықтарды әкімат-
қазандықтарын қаражаты төмендету тары
және басқа
ведомстволық
қазандықтарды
барынша
экологиялық
таза отынға АҚАҚОҚБ
көшіруді ескере
отырып,
экологиялық
талапқа сай жаңа
қондырғылармен
жабдықтауды
жүргізу *

1.11.3. Отынның АПК 2001- Смета АПК Нормативтік АҚАҚОҚБ
сан алуан 2002 бойынша қаражаты көрсеткішке
түрімен жұмыс қол жеткізу
кезінде қалдықты
нормативтік
тазалауды
қамтамасыз
ететін тазалау
қондырғысының
жобасын әзірлеу

1.11.4. ТЭН Қазандық 2002- Смета Иелер Қазандық-
әзірлеу және иелері 2005 бойынша қаражаты тардағы
тазалау зиянды
катализаторларын қалдықтарды
немесе сұйық азайту
отында жұмыс
істейтін
қазандықтар
зиянды қалдығын
төмендететін өзге
қондырғыларды

- енгізуді
камсыздандыру
- 1.11.5 Тау Қазандық 2005 Смета Иелер Энерго
бөктеріндегі иелері д. бойынша қаражаты кешен
қазандықтарды бөлімі
электрмен
жылытуға
көшіру *
- 1.11.6 Тұтынушы Кәсіп- 2002- Смета Тұтынушы- Энергия
жағына жылу орындар, 2015 бойынша лар үнемдеу
энергиясын ұйымдар, қаражаты департа-
босатудың ПИК менті
(тұтынудың)
автоматтық
реттегішін
енгізу *
- 1.11.7. Дәстүрлі Энергия
емес үнемдеу
энергетиканы департа-
дамыту * менті
- Балама энергия Конкурс 2004- 1,5 Қала
көзін пайдалану 2005 бюджеті
бағдарламасын
өзірлеу *
- "Медеу" "ГЭСэнер- 2001 3,0 Қала Энерго
шатқалындағы го Алматы" бюджеті кешен
Кіші Алматы ЖШС бөлімі
өзенінде шағын
ГЭС салу үшін
ТЭН өзірлеу
- Жобаны іске Конкурс 2002- 625,0 Инвести- "-
асыру 2005 мың\$ циялар
- 1.11.8. Жеке "Алматы- Жыл 15,0/ Тұтыну- Атмосфе- Энерго
секторды интергаз" сайын жыл шылар ралық кешен
газдандыру АҚ қаражаты ауаға бөлімі
жұмысын қалдық-
жалғастыру * тарды
- 1.12. ПРООН/ГЭФ Энергия 2001- 10,0 Алматы Алматы қ.
- төмендету

жобасын және үнемдеу 2004 млн.\$ қаласында әкімат
ҚР Үкіметінің департа- (әзір- энергия
Қазақстанда менті, леме) көзін
ыстық сумен АҚАҚОҚБ, тиімді
және жылумен ҚазНИПИ- пайдалану
жабдықтауда энергопром,
энергияны АПК,
барынша тиімді "Қазтранс-
пайдалану газ" ЖАҚ,
ықтималдығын "АЖКЭ" ААҚ,
дамыту "ҚазНИИ-
бағдарламасын энергетика"
(Алматыда АҚ
көрсетілім
аймағын құру)
әзірлеуге іке
асыруға
жәрдемдесу

ӨНЕРКӘСІПТІК КӘСІПОРЫНДАР

- 1.13. Техногендік және табиғи сипаттағы төтенше жағдай кезінде экологиялық шиеленісті азайту мақсатында қала кәсіпорында-рында зиянды заттарды қауіпсіз пайдалану бойынша шаралар әзірлеу және жүзеге асыру
- 2002- Смета Кәсіп- Қоршаған ТЖ
2010 бойынша орын ортаға жөнінд.
қаражаты зиянды АҚБ,
әсерді АҚАҚОҚБ,
төмендету қал.СЭБ
- 1.14. Кәсіпорын- "Экологи- 2002- Смета Кәсіп- Кәсіпорын- ТЖ
дардағы ялық 2005 бойынша орын дардағы жөнінд.
қауіптерді қауіпті қаражаты қауіптерді АҚБ,
басқарудың нысандар басқаруды АҚАҚОҚБ,
автоматты тізбесіне" қамсыздан- қал.СЭБ

- жүйесін сәйкес дыру
 әзірлеу және кәсіпор-
 енгізу ындар
- 1.15. ИСО 14000 Қала 2002- Смета Кәсіп- Қоршаған АҚАҚОҚБ
 және EMAS 9000 кәсіп- 2015 бойынша орын ортаны "Ұлттық
 сериясының орындары қаражаты қорғау ЦЭЖС"
 халықаралық бойынша Алматы
 стандарттарына міндеттерді филиалы"
 сәйкес Алматы шешуге ЖАҚ
 қаласы жүйелі
 кәсіпорындарында көзқарас
 қоршаған ортаны
 қорғауды
 басқарудың
 жүйесін енгізуді
 қамсыздандыру
- 1.16. Әзірленген Қала 2002- Смета Кәсіп- Атмосфералық АҚАҚОҚБ
 жобаларға кәсіп- 2015 бойынша орын ауаның
 сәйкес орындары қаражаты ластануын
 экологиялық төмендету
 нормативтерге
 қол жеткізу -"
 бойынша жұмыс
 жүргізу, оның
 ішінде:
- 1.16.1. АЗТМ ЖАҚ "АЗТМ" 2002 0,145 -"- Қалдықты -"-
 N 12 цехында ААҚ жылына
 шаңнан тазарту 1,71 т.
 қондырғысын төмендету
 жаңартуды
 жүргізу
- 1.16.2. "Бахус" АҚ "Бахус" АҚ 2001- 3,2 -"- ШЖК-ге
 компрессорлық 2002 қол
 цехында суару жеткізу
 конденсатын
 жөндеу
- 1.16.3 "Эйр "Эйр 2004 1,106 -"- Қалдықтарды -"-
 Қазақстан" ЖАҚ Қазақ- д. жылына
 бояу камерасына стан" 7,88 т.

қалдықтар үшін ЖАҚ төмендету
мата сүзгішін
орнату

1.16.4 "Маргарин" "Алматы 2003 Смета -"- Шаң -"-
зауытының екі марга- д. бойынша қалдықтарын
көзіне шаңды рин төмендету
тоқтататын зауыты"
агрегат орнату АҚ

1.16.5. Газ "Алматы 2001- 0,2 -"- Қалдықты АҚАҚОҚБ
қайтару қ. 2002 жылына
жүйесіне ЖЖМ Халықа- 7,8 т.
ыдыстарының ралық төмендету
газдық әуежайы"
түйіспесін ААҚ
орнату

1.16.6. Цехтарды "Поршень" 2005 Смета -"- Қалдықтарды АҚАҚОҚБ
(ЧЛЦ-1 және АҚ д. бойынша төмендету
ЧЛЦ-2)

индукциялық
пештерін құйма
өндірісіне
ауыстырып,
жаңалауды
жүргізу

II. ҚАЛДЫҚТАРДЫ ҰҚСАТУ

2.1. Нормативтік-
құқықтық базаға
қосымша:

2.1.1. "Қатты АҚАҚОҚБ 2002 Алматы қ. Алматы қ.
тұрмыстық қатты тұрм. әкіматы
қалдықтармен қалдықтарды
жұмыс істеудің басқару
уақытша жүйесіндегі
тәртібін" тәртіптерді
бекіту және жетілдіру
енгізу *

2.1.2. "Өндірістік "Тәртіп" 2003 Кәсіп- -"- АҚАҚОҚБ,
қалдықтармен КМК орын қал.СЭБ
жұмыс істеудің қаражаты

- уақытша
тәртібін"
бекіту және
енгізу *
- 2.1.3. Қатты "Тәртіп" 2003 -"- Алматы қ.
тұрмыстық КМК әкіматы
қалдықтардың Кәсіп-
құралу, орын
жинақталу және
ұқсату
нормасын
енгізу *
- 2.1.4. Алматы қ. АҚАҚОҚБ 2002 0,5 Қала Алматыда Алматы қ.
** үшін жарамсыз қал.СЭБ бюджеті сынабы бар әкіматы
болған сынабы приборлармен
бар приборларды жұмыс істеуді
жинаудың, реттеу
сақтау мен
ұқсатудың
уақытша тәртібін
әзірлеу, бекіту
мен енгізу
- 2.2. Алматыда "Тәртіп" 2003- 2971,0 Инвести- Қатты Алматы қ.
тұрмыстық және КМК, 2010 оның циялар тұрмыстық әкіматы
өндірістік басқа ішінде:ЕБРР қалдықтарды
қалдықтарды кәсіп- (20 млн. жүйелі
жинау мен орындар, \$) басқаруды
әкету бойынша Конкурс құру
кешенді
бағдарламаны
жүзеге асыру
("Алматыда
қатты
қалдықтарды
басқару" жобасы),
оның ішінде: *
- 2.2.1. Қатты 2003- 1280,0 -"- АҚАҚОҚБ,
тұрмыстық 2005 қал.СЭБ
қалдықтарды

- жинаудың жаңа жүйесін енгізу *
- 2.2.2. Алматыда 2003- 300,0 -"- АҚАҚОҚБ,
артық түсіру 2010 қал.СЭБ
станцияларының құрылысын салу *
- 2.2.3. Қатты 2006- 1100,0 -"- АҚАҚОҚБ,
тұрмыстық 2010 қал.СЭБ
қалдықтарды көметін Қарасай полигонын жаңалау
- 2.3. Улы 2002- Қоршаған
** қалдықтарды 2010 ортаның улы қалдықтары мен ластануын жою басқару жүйесін ұйымдастыру
- 2.3.1. Қауіпті Конкурс 2002 2,0 Қала Улы қалдықтың АҚАҚОҚБ,
** өндірістік бюджеті сапалық, қал.СЭБ,
және улы сандық құрамын ТЖ жөнінд.
қалдықтарға анықтау АҚБ түгендеу жүргізу *
- 2.3.2. Өнеркәсіптік Конкурс 2004 2,0 Қала Улы қалдықтарды Алматы қ.
** улы қалдықтарды бюджеті көметін полигон әкіматы көметін туралы полигонның мәселелерді ТЭН-ін әзірлеу * шешу
- 2.3.3. Жарамсыз "Сынап 2002- 5,0 Кәсіп- Сынабы бар АҚАҚОҚБ
болған сынабы плюс" 2003 орын приборларды қал.СЭБ
бар приборлар ЖШС қаражаты қазіргі мен бұйымдарды және деңгейде ұқсату басқа ұқсату жөніндегі ұйымдар өндірісті кеңейту *
- 2.3.4. Радиоактив- Конкурс 2002- 1,5 Қала Радиоактивтік АҚАҚОҚБ,
** тік қалдықтардың 2003 бюджеті қалдықтар мен қал.СЭБ,
сақталуы мен қоршаған ТЖ жөнінд.
ұқсатылуына ортаның АҚБ

бақылау және
түгендеу жүргізу *

ластану
қаупін
төмендету

- 2.4. Бұрынғы Конкурс 2002- 10,0 Қала Бүлінген АҚАҚОҚБ,
** рұқсатсыз 2003 бюджеті жердің қал.СЭБ,
үйінділерден ластануын Жер инспек-
бөлінген болдырмау циясы,
жерлерді аудан
тыңайтуды әкіматтары
жүргізу *
- Қарасай "Тәртіп" 2002- 15,0 Қала
ауданында ҚМҚ 2003 бюджеті
ҚТҚ көму
полигонының
жерін
тыңайтуды
бастау
- 2.5. Санитарлық АПК, 2001- 376,0 АПК Қазіргі АҚАҚОҚБ,
қорғау аймағын ТЭЦ-1 2003 қаражаты экологиялық қал.СЭБ,
ұйымдастыра талаптарды Жер
отыра ТЭЦ-1 ескере отырып, инспек-
жаңа күл түсіру күлді жинау циясы
нүктесін салу мәселесін шешу
- 2.6. Қайталама Экономика 2002-Бизнес- Қала Қазіргі Алматы қ.
шикізатты комитеті, 2015 жоспар бюджеті,экологиялық әкіматы
ұқсату бойынша Шағын кредит- талаптарды
тиімді өндіріс бизнес тер ескере отырып,
жобасын департа- күлді жинау
инвестициялау* менті мәселесін шешу

III. АУЫЗ СУЫ МЕН СУ КӨЗДЕРІ РЕСУРСТАРЫН САҚТАУ

3.1. Нормативтік- құқықтық

базаға қосымша:

Алматы қ.

- 3.1.1. "Алматы қ. АҚАҚОҚБ 2002 -"- Қала Қажетті әкіматы
үшін су бюджеті нормативтік
пайдалану және құжатты
су өткізу жасау

тәртібін"
бекітіп, артынша
енгізу *

3.1.2. Алматы Алматы қ. 2002- 0,5 Қала -"- Алматы қ.
** қаласының су Салық 2003 бюджеті әкіматы

қорғау комитеті,
аймақтары қала-
мен шағын жерком,
өзендерінің Сәулет
жағалаудағы су департа-
қорғау менті,
жиіктерінің "Суканал"
желілері үшін МКК
жер салығы мен
тарифті өзгерту
туралы ұсыныс
өзірлеу және
енгізу

3.1.3. "Алматы Конкурс 2003 0,5 Қала -"- Алматы қ.
** қаласының су бюджеті әкіматы

қорғау жиіктері Қалажер-
мен шағын ком
өзендері БАБВУ
аймақтары
туралы" Ережені
өзірлеу және
бекіту

Жер үсті суларын қорғау
3.2."Алматы АҚАҚОҚБ 2002 Қала Бағдарламаны Алматы қ.
қаласының бюджеті жүзеге асыру әкіматы
шағын бойынша шешім
өзендері"
бағдарламасын
бекіту *

3.3. Барлық Конкурс 2002- 4,0 Қала Алматының АҚАҚОҚБ,
** қалдықтарға 2003 бюджеті шағын қал.СЭБ
жүргізілген өзендерінің
түгендеу мен ластануын
талдау нәтижесі төмендету

бойынша
экологиялық
қауіпті
нысандардан
шағын өзендердің
табиғат қорғау
жиіктерін шығару
бойынша бірінші
кезектегі
жоспарды
құрастыру *

бойынша
жағдай жасау

3.4. "Алматының Кәсіп- 2004- 163,2 Қала Шағын өзендер Алматы қ.
кіші өзендері" орындар, 2010 бюджеті, суының әкіматы,
және ұйымдар, Кәсіп- сапасын АҚАҚОҚБ,
нысандарды Конкурс орын сақтау қал.СЭБ
шығару қаражаты

жөніндегі
бірінші кезектегі
шаралар жоспарын
жүзеге асыру

3.5. Жағалаудағы 2003- 34,0 Қала Алматыда Алматы қ.
су қорғау 2004 бюджеті шағын әкіматы,
жиіктері мен өзендер АҚАҚОҚБ
арналарын күту бойынша
және Алматы бағдарламаны
қаласындағы орындайтын
шағын өзендерде құрылым құру
су қорғау

шараларын іске
асыру үшін
шаруашылық
құрылым құру

3.5.1. Шағын Конкурс 2002- 10,0 -"-

** өзен арналарын 2003

тазалауды о.і.

камсыздандыру * 2002 5,0

3.6. Алматы "Суканал" 2002- 1,5 Кәсіп- Канал Алматы қ.
қаласының бас МКК 2003 орындар желілерін әкіматы
жоспары мен жаңалауға

схемасына

ұйымдар әзірлеу

сәйкес тау

қаражаты

бөктері

аймағындағы

канализация

желілерін

жаңалау үшін

ТЭН әзірлеу

3.7. Табиғи және

техногендік

сипаттағы төтенше

жағдай кезінде

экологиялық

ушығуды төмендету

3.7.1. Алматы ТЖ жөн.ҚР 2002- 5,0 Респуб. Су ТРҚОҚМ,
қаласы мен Агенттігі, 2003 бюджет тасқындарынан Алматы қ.

Алматы ҚР ҰҒА

қорғайтын әкіматы

облысында сел Конкурс

шараларды

тасқындарынан

әзірлеу

қорғайтын

стратегия мен

бас жоспарды

әзірлеу

3.7.2. Тау аймағы ҚазГИИЗ 2004- 50,0 Қала Сырғыма ТЖ
жартастарындағы Конкурс 2005 бюджеті процестерінен жөнінд.

сырғыма

қорғау АҚБ

процестерін

болдырмау

жөніндегі

жұмыстарды

ұйымдастыру

(қала әкімінің

"ТЖ және

техногендік

сипаттағы

апатты ескерту

жөніндегі

қосымша шаралар

туралы"

21.11.98 ж.

№ 1158 шешіміне

сәйкес) *

- 3.7.3. Медеу "Қазсел- 2002- 30,15 Респ. Тоған Алматы қ.
тоғанына жөндеу денқор- 2003 бюджет сенімділігін әкіматы
жүргізу * ғау" МБ көтеру
- 3.7.4. Белебай "Қазсел- 2002- 360,0 Респ. Сел ұстау -"-
және Батарейка денқор- 2003 бюджет жөніндегі
өз. тіке сел ғау" МБ шаралар
ұстайтын 6
гидротехникалық
ғимарат салу
- 3.7.5. Өзендердің "Қазсел- 2002- Респ. Арналардың ТЖ
бүкіл денқор- 2015 бюджет өткізу жөнінд.
созымдылығы ғау" МБ Қала қабілетін АҚБ,
бойында "Көрік- бюджеті көтеру, АҚАҚОҚБ,
арналары тендіру" тығындалу аудан
бойынша АҚ мен су әкіматтары
қалпына келтіру басуды
жұмыстарын ескерту
жүргізу, оның
ішінде: *
- К. Алматы: -"- 2002- 100,0 -"-
- "Просвещенецтен" 2005 /жыл
д.ү. бастап
"Балхаш" д.ү.
дейін;
- Оқушылар 2003- 265,442 Көрік-
сарайы ауданы; * 2006 тендіру
- Мақатаев к. департа-
бастап менті
Рысқұлов д. "Медеу"
дейін; * МӨК
- Рысқұлов д.
бастап қаланың
солтүстік
шекарасына
дейін.
- Ү. Алматы: -"- 2002- 137,0 -"- -"- ТЖ

- Әл-Фараби д. 2003 жөнінд.
бастап АҚБ,
Сәтпаев к. АҚАҚОҚБ,
дейін; * аудан
- Сәтпаев к. әкіматтары
бастап Абай
д. дейін; *
- Төле би к.
бастап
Рысқұлов д.
дейін. *
- Есентай 2004- 137,0 -"- -"- -"-
- қала 2010
аудандарында
су айдау
жолдарын
жөндеу; *
- Сәтпаев к. 2003- 250,0
бастап 2005
Бөкейханов к.
дейін қалпына
келтіру
(ҮАК-пен
қиылысы); *
- Сұлтан, 2005 50,0
Мойка, Қарасу, д.
Казачка,
Прямуха *
- 3.7.6. Созымдылығы Барто- 2002- 50,0 Респ. ҮАК-тың Алматы қ.
11,5 км ҮАК ғай су 2003 бюджет бұзылған әкіматы,
қала аймағын қоймасы учаскелерін АҚАҚОҚБ,
қалпына келтіру мен ҮАК-ты қалпына қал.СЭБ
бойынша пайдалану келтіруге
шараларды бойынша даярлық
анықтау басқару
Жер асты суларын қорғау
- 3.8. Су өткізу "Суканал" 2002- 261,0 Инвес- Жер асты АҚАҚОҚБ,
жүйесін (25 км) МҚК 2005 тиция суларының қал.СЭБ
қала (1,8 ластануын

канализациясы млн.\$) азайту
жүйесіне
каналданбаған
құрылысты
қосуды қоса
алған-да
жаңалауды
жүргізу *

3.9. Қалалық Кәсіпорын 2002- Смета Кәсіп- Қала АҚАҚОҚБ,
канализацияға 2015 бойынша орын канализация-"Суканал"
жіберудің қаражаты сына МҚК
алдында жіберілетін
бастапқы сулардың
тазалауды ластануын
жүргізе отыра, төмендету
Алматының барлық
кәсіпорындарында
өнеркәсіптік
ағын суларын
технологиялық
тазалауды
енгізу *

3.9.1. ТЭЦ-1 суын АПК 2002- 190,0 АПК Нормативтік АҚАҚОҚБ
нормативтік 2004 қаражаты көрсеткіштерге
тазалуды қол жеткізу
қамтамасыз
ететін тазалау
ғимараттарының
жобасын жүзеге
асыру

3.10. Өндіру "Дауыс-2к" 2002- 0,8 Респ. Алматы жер "Южказ-
көлеміне АҚ 2003 бюджет асты суы недра" АҚ
байланысты жер Конкурс орнының
асты суы математикалық
деңгейінің үлгісін түзету
ауытқу болжамын
ескере отырып,
жер асты суының
Алматыдағы

орнының
математикалық
үлгісін
анықтау *

3.11. Гидрологиялық, "Алматы- 2003 5,0 Респ. Қаланың "Южказ-
инженерлік- гидро- бюджет төменгі недра"
геологиялық, геология" аудандарын АҚ,
сәулеттік, АҚ, су басу қал.СЭБ,
сейсмикалық және "Суканал" себебін АҚАҚОҚБ
санитарлық МҚК, анықтау
сипаттамаларды "Виведи
ескере отырып, Уотер
Алматы қ. Қазақстан"
аумағындағы жер өкілдігі,
асты суының Сейсмо-
жиналу аймағына логия
кешенді зерттеу институты,
жүргізу Конкурс
СУДЫ ҮНЕМДЕУ

3.12. Сумен "Суканал" 2002- 1840,0 Инвести- Ауыс су Энерго
жабдықтау МҚК 2005 циялар ысырабын кешен
желілерін азайту бөлімі
жаңалау *

3.13. Жеке есеп Суды 2002- 693,0 Суды Суды "Суканал"
приборларын қолдану- 2005 қолда- жұмсауды МҚК
орнату шылар нушылар үнемдеу
жұмыстарын қаражаты
жалғастыру *

3.14. Алматыда "Суканал" 2002- Инвес- Халықты Алматы қ.
ауыз сумен МҚК 2005 тициялар ауыз сумен әкіматы,
жабдықтау қамтамасыз қал.СЭБ
жүйесінің ету
сенімділік
деңгейін
көтеру *

3.14.1. Аудандарда -"- -"- Смета -"-
сумен тұрақты бойынша
жабдықтауды
ұйымдастыру: *

- шағын қабатты қала құрылысы ("Шаңырақ 1-6", "Дубок", "Таугүл-3", "Әйгерім", "Ұлжан", "Школьник-1,2", "Дархан", "Қалқаман-2,3", "Думан-1,2";
- жаңа құрылыс "Суканал" 2002- Смета Инвес- -" Энерго алаңын игеру МҚК 2005 бойынша тициялар кешен ("Мамыр" тұрғын бөлімі ауданы, "Алғабас"п. шығыс жағы, "Первомайка" п. батыс жағы);
- қала шегіне -"- -"- 464,940 -"- -"- -"- кіретін поселкалар ("Киров", "Көкқайнар", "Үжет", "Дружба") су құбырының қалалық желілеріне қосу *
- 3.14.2. N 19, 31, "Суканал" 2002- 135,8 Инвес- Су Энерго 32, 34, 36, 41 МҚК 2005 тициялар ресурстарын кешен скважиналарының тиімді бөлімі су өткізгіш пайдалану тегершігін тоқтата тұру
- 3.15. Қала Кәсіп- 2004- Смета Кәсіп- Су АҚАҚОҚБ, кәсіпорындарын- орындар, 2006 бойынша орын ресурстарын "Суканал" да айналмалы ұйымдар қаражаты тиімді МҚК сумен жабдықтау пайдалану жүесін енгізуді камсыздандыру

IV. ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ

ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ

- 4.1. Алматы "Қалақұры-2001- 20,0 Қала Тер КСООС Алматы қ.
** қаласының лысын 2002 бюджеті әкіматы,
қоршаған ортасын жобалау АҚАҚОҚБ
қорғаудың орталығы"
аумақтық кешенді ЖАҚ
схемасын әзірлеу
- 4.2. Экологиялық -"- 2004- 4,0 Қала Қала -"-
көзқарастарды 2005 бюджеті құрылысын
пайдалана отыра ұйымдастыру
Алматы қаласының шараларының
қалалық ортасын жоспарына
қалыптастырудың сәйкес
тұжырымдамасын, тұжырымдама
бағдарламасын мен
зерттеу және бағдарлама
әзірлеу (аула,
орам, көше, тұрғын
аланы, аймақ) *
- 4.3. Жасалсын: -"- 2005- 18,0 Қала Өнеркәсіптік- -"-
- Алматы 2008 бюджеті экологиялық
қаласының паспорттарды
экологиялық жасау
қала құрылысы
атласының
құрамында
талдамалық
өнеркәсіп-
экологиялық
карталар
сериясы; *
- Алматы
қаласының
экологиялық
қала құрылысы
атласының
құрамында
электронды

картасы бар
өнеркәсіп
экологиялық
паспорты *

4.4. Әзірленсін: "Қала- 2003- 15,0 Қала Қаланың Көріктен-
- Алматы құрылы- 2004 бюджеті суару желісі діру
қаласының сын мен ағынды су департа-
аумағындағы жобалау канализациясы- менті
жасыл орта- ның құжаттарын
желектерді лығы" әзірлеу және
суару схемасы;*ЖАҚ, құру
- ағынды су Конкурс 2004- 15,0 Қала
канализациясы- 2005 бюджеті
ның схемасы.

4.4.1. Әзірленген "Көрік- 2006- Смета Қала
схемаларды тендіру" 2010 бойынша бюджеті -"
жүзеге асыру * АҚ,
Конкурс

4.4.2. Арық "Көрік- Жыл 15,0 Қала Бұрыннан -"
жүйесін жөндеу тендіру" сайын бюджеті бар арық
жұмыстарын АҚ жүйесін
жалғастыру * қалпына
келтіру

4.5. Орталық-Іле ҚР МОН 2002- 4,5 Респ. Туристік АҚАҚОҚБ
ауданының геогра- 2003 бюджет рекреациялық
рекреациялық фия қызметтің
және туристік инсти- аумақтық
ресурстарының туды ұйымдасты-
тиімді игеруіне рылуының
бағалау жүргізу аймақтық
және оларды үлгісі
пайдалану
бойынша ұсыныс
әзірлеу

4.6. Алматы Конкурс 2002 1,0 Қала Шаралар Жастар,
қаласы мен бюджеті жоспарын туризм
Алматы әзірлеу және
облысында спорт
туризмді депар-

ұйымдастыру
бағдарламасын
өзірлеу *

таменті

4.6.1. Туристік "Медеу" 2002- 27,0 -" Бағдарламаны "Медеу"
экскурсиялық МКК 2006 жүзеге асыру МКК
және -"-
рекреациялық
жұмыстарды
дамыту *

КӨГАЛДАНДЫРУ

4.7. Алматы Конкурс 2001- 8,0 Қала Көгалданған Көрік-
қаласын 2002 бюджеті аумақты жүйелі тендіру
көгалдандыру 2003- Смета дамыту департа-
схемасын, 2015 бойынша жөніндегі менті
бағдарламасын шаралар жоспары АҚАҚОҚБ
өзірлеп, Жасыл желек
жүзеге асыру * аясын кеңейту,

БАҚ-қала

ретіндегі

Алматы келбетін

қалпына келтіру

4.8. Қорық "Желек- 2002- 1,5 Кәсіп- Көшеттердің Көрік-
шаруашылығын құрылыс" 2010 жыл орын қажетті тендіру
қалпына келтіру АҚ, Бас сайын қаражаты тұқымының, департа-
және сапалы ботани- сыныбы мен менті
отырғызылған калық бейімділерінің АҚАҚОҚБ
материалдық бақ, Ғ ж жеткілікті
тұрақты шығуын ЖОМ санын алу
қамсыздандыру* Тәжіри-

белік-

көрсеті-

лімдік

орман

қорығы,

"Центрис"

ЖШС

4.9. "Алматы Конкурс 2002 0,5 Қала
қаласындағы бюджеті
ағаштарды

АҚАҚОҚБ

амалсыздан
кесу, күзеу
және санитарлық
кесу үшін
төлемдерді
анықтау
жөніндегі уақытша
ереженің әзірлеу
және бекіту

ЕРЕКШЕ ҚОРҒАЛАТЫН ТАБИҒИ АУМАҚ

- 4.10. Табиғи- Конкурс 2001- 1553,2 Респ. ЕҚТА құру АҚАҚОҚБ,
ғылыми және 2005 оның бюджет туралы шешім қал.СЭБ
техникалық- о.і. ішінде:қала құруға даярлық
экономикалық 2002- 483,2 бюджеті
негіздеме 2003
әзірлеу және
ерекше
қорғалатын
табиғи аумақтың
дамуын
қамсыздандыру *
- 4.11. "Баум "Алматы- 2001- 50,0 Респ. Ландшафтық АҚАҚОҚБ,
** тоғайы" ЕҚТА экоқұры- 2005 бюджет және қал.СЭБ
қорғау, күту лыс" МҚК, қала биологиялық
және қалпына Конкурс бюджеті әртүрлілікті
келтіру сақтау,
жұмыстарын өсімдік және
қалпына келтіру * хайуанаттар
әлемін
қалпына
келтіру
- 4.12. "Нұрсұлтан- "Көрік- 2002- 138,0/ Қала -"- Көрік-
парк" тендіру" 2010 жыл бюджеті тендіру
дендропаркін АҚ, депар-
салу Конкурс таменті
- 4.13. "Медеу" "Медеу" 2010 244,0 Қала АҚАҚОҚБ,
мемлекеттік МТП д. бюджеті қал,СЭБ
табиғи паркін 2011- 300,0
дамыту мен 2015

күтуді
қамсыздандыру
(Медеу, Шымбұлақ,
Бутаковка
шатқалдары) *

4.14. Тізбеге Конкурс 2002- 2,64 Қала -"- АҚАҚОҚБ,
** сәйкес 2005 бюджеті қал.СЭБ

дендрологиялық
нысандарды
қорғау мен
сақтау (N 2
қосымша)

V. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ КӘСІПКЕРЛІКТІ ДАМУДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЫНТАЛАНДЫРУ

5.1. Экологиялық Эконо- 2002- 0,5 Қала Табиғат Экономика
** саясаттың микалық 2005 бюджеті қорғау жөніндегі

экономикалық зерттеулер шараларын комитет,
құралдарын институты, қаржыландыру АҚАҚОҚБ
енгізу жөнінде Конкурс көзін толтыру
ұсыныс даярлау: мақсатындағы

- маркетабельдік ұсыныс
рұқсаттар;

- депозитті
қайтарым жүйесі *

5.2. Экологиялық Эконо- 2002 -- Қала Муниципальдық АҚАҚОҚБ
муниципальдық микалық бюджеті банктің

банкті құру зерттеулер қажеттілігі
жөнінде ұсыныс институты туралы

даярлау * негіздеме

5.3. "Қоршаған Конкурс 2002 1,0 Қала Экологиялық АҚАҚОҚБ
** органы қорғау бюджеті сақтандыруды

туралы" ҚР дамыту

заңына сәйкес

экологиялық

сақтандыруды

енгізу механизмін

әзірлеу *

5.4. Бүгінгі Конкурс 2002 0,5 Қала Қазіргі Алматы қ.

** технологияның бюджеті технологияны әкімшілігі

ақпараттық
базасын дамыта
отыра, экологиялық
таза технология
орталығын құру *

енгізу
мүмкіндігі

- 5.5. Шағын Шағын 2002- 0,5 Қала Экологиялық Алматы қ.
экологиялық бизнес 2003 бюджеті бизнесті әкімшілігі
кәсіпкерлік департа- экономикалық
субъектісін менті жағдай жасау
экономикалық үшін ынталандыру
қолдау бойынша
ұсыныс әзірлеу *
- 5.6. ТАЖД Конкурс 2003 1,5 Қала Бағдарлама Алматы қ.
** бағдарламасын бюджеті нәтижесін әкімшілігі,
іске асыруға талдау және АҚАҚОҚБ
талдау жүргізу түзету
және оған түзету
енгізу бойынша
ұсыныс әзірлеу
- 5.7. Табиғатты Конкурс Жыл 1,0 Қала Шаралардың Алматы қ.
** қорғау сайын бюджеті тиімділігін әкімшілігі,
шараларына анықтау АҚАҚОҚБ
экологиялық
экономиканы
бағалауды
жүргізу *

VI. МОНИТОРИНГ, КАДАСТРЛАР

- 6.1. Алматы
** қаласының
қоршаған
ортасының
жағдайын
зерттеу мен
бағалау бойынша
ғылыми-
практикалық
шараларды
жүзеге асыру *

6.1.1. Алматы қал.СЭБ, 2002- 6,0 Қала 1:10000 Алматы қ.
** қаласының Конкурс 2005 бюджеті көлеміндегі әкімшілігі
аумақтарын о.і. радиологиялық
радиациялық- 2002 1,5 карта жасау
экологиялық
зерттеу бойынша
жұмыстарды
жалғастыру *

6.1.2. Атмосфералық Конкурс 2002 2,0 Қала Экологиялық АҚАҚОҚБ,
** ауаны, топырақты, б. жыл бюджеті кадастрдың қал.СЭБ
суды ластау тұрақты сайын автоматты
көздерінің, ГИС жүйесін
технологиясын енгізу
қолдана отыра
(ПЭВА-мен)
Алматы қаласының
антропогендік
және табиғи
ластау
қалдықтарының,
учаскелерінің
кадастарларын
енгізу *

6.1.3. Қала Конкурс 2002- 6,0 Қала Қоршаған АҚАҚОҚБ,
** қоршаған 2006 бюджеті ортаның қал.СЭБ
ортасының қауіпті
тіршілік үшін химиялық
қауіпті ластағыштарын
техногендік анықтау
химиялық
ластағыштармен
ластануын зерттеу *

6.1.4. Экологиялық Конкурс 2002- 5,0 Қала Экологиялық Денсаулық
** факторлардан 2005 бюджеті факторларға сақтау
Алматы қаласы о.і. халықтың департа-
халқының 2002 1,0 сырқаттануының менті
соматикалық себептік АҚАҚОҚБ,
сырқаттануының байланыстарын қал.СЭБ
сапалық және анықтау

сандық
сипаттамасының
байланыстылығын
зерттеуді
жалғастыру *

6.2. Алматы

қаласы
қоршаған
ортасының
мониторингінің
тиімді жүйесін
ұйымдастыру *

6.2.1. Қоршаған АҚАҚОҚБ, 2002- 5,0 Қала Экологиялық Алматы қ.

** орта қал.СЭБ, 2004 жыл бюджеті мониторингтің әкімшілігі
мониторингінің ТЖ жөн. сайын тиімді жүйесін
Алматы АҚБ, құру

орталығын құру Қалажерком,
(ҚОМАО): * ҚалжерҒӨО,

"Қазгидромет"

РМК, "Суканал"

МКК, "Қазнедра"

ТУ және басқа

ұйымдар

6.2.2. Қоршаған АҚАҚОҚБ, 2002- 3,0 Қала Қоршаған Алматы қ.

** ортаны қал.СЭБ, 2015 жыл бюджеті, ортаны әкімшілігі

басқарудың "Алматы қ. о.і. сайын Инвес- басқару

автоматты Су пайда- 2002 3,0 тиция, жүйесін

жүйесін (БАЖ) лануды Кәсіп- қазіргі

жетілдіру * экология- орын деңгейде

ландыру" қаражаты қамсыздандыру

жобасы,

кәсіпорын-

дар мен

ұйымдар

6.2.3. Бақылау- Ұйымдар 2002- Респ. Қоршаған Алматы қ.

** өлшеу мен 2015 бюджет, ортаның әкімшілігі

жабдықтауын кәсіпо- қала жағдайын

жетілдіру рындар бюджеті, бақылау,

кезінде Инвес- бағалау

- Алматының табиғи ортасын ластау мониторингі бойынша жұмысты камсыздандыру *
- тиция, мен болжау
Кәсіп-орын қаражаты
- Атмосфералық "Қазгид-Тұрақты 4,0 Респ. Атмосфералық АҚАҚОҚБ ауа: рOMET" жыл бюджет, ауа жағдайын
- мониторингі РМК сайын қала тұрақты жүргізу; * бюджеті бақылау
- атмосфералық -"- 2002- 6,0 Қала Стационарлық -"- ауаның ластану 2003 бюджеті бақылау жағдайын нүктелерін бақылайтын 2 5 бірлікке стационарлық көбейту нүктені қалпына келтіру; *
- маршруттық -"- 2002- 5,0 Қала 6 маршрут -"- бақылау АҚАҚОҚБ 2005 бюджеті бойынша нүктелерін Конкурс о.і. мониторинг ұйымдастыру; * 2002 3,0 енгізу
- кезең бойынша Респ. АҚАҚОҚБ атмосфералық бюджет, Қондырғы: ауаны ластау қала 3 - автоматты мониторингінің бюджеті, стационарлы автоматты Инвес- және жүйесін енгізу; * тИция 1 - мобильді
- 1 кезең "Қазгид- 2004 2,5 Респ. станция; рOMET" млн.\$ бюджет, РМК қала бюджеті, Инвес- тИция
- 2 кезең -"- 2010 5,0 -"- 10 - Кәсіпорын д. млн.\$ Кәсіп- автоматты орын стационарлы қаражаты станция;
- 3 кезең -"- 2015 7,5 -"- 15-автоматты д. млн.\$ стационарлы

- станция
- Жер асты сулары:
 - Респ. Бұрын "Южказ- бюджет, тоқтатылған недро"АБ,
 - су айдау жиектерінде бақылаудың аймақтық желісін қалпына келтіру және жергілікті желісін ұйымдастыру; *
 - "Алматы- гидрогеология" Суды және қазіргі пайд. деңгейде қаражаты жабдықтауды қамсыздандыру
 - "Суканал" РМК су қоршауындағы бақылау желісін жетілдіру; *
 - "Суканал" тұрақты 3,0 Инвеса жыл тиция сайын Уотер Қазақстан" Жер асты "Южказ- недро"АБ,
 - жер асты суларының автоматты, гидродинамикалық және гидрохимиялық үлгісін енгізу. *
 - "Дауыс-2к" сайын жыл бюджет сапасының АҚАҚОҚБ, жедел және кал.СЭБ ұзақ мерзімді болжамы
 - Жер үсті сулары:
 - Шағын өзендер БАБВУ,
 - Алматы қаласының өзендері бойынша мониторингі өткізу;
 - "Қазгид- рOMET" жыл бюджет бақылау сайын
 - Алматы қаласының табиғи аумағының табиғи ресурстарын тұрақты пайдалануды қамсыздандырудың негізі ретінде
 - ҚР ҒжБ 2002- 11,0 Респ. Аймақтың БАБВУ, география 2003 бюджет жандандырылған АҚАҚОҚБ су ресурстарын қалыптастырудың негізгі көзі ретінде қар-мұз ресурстары өзгерістерінің

- гляциосфера болжамдық
динамикасының бағалануы
мониторингін
жүргізу;
- Кіші Алматы -"- 2002- 15,0 Респ. БАБВУ,
өзенінің алабында 2003 бюджет АҚАҚОҚБ
су ресурстарын
қалыптастыру
көздерін бүгінгі
ластануына
бағалау жүргізу;
- сел бұзған "Қазгид- 2002- 10,0 Респ. 3 нүктені БАБВУ,
гидрологиялық рOMET" 2005 бюджет қалпына келтіру АҚАҚОҚБ
нүктелерді РМК Қала және жаңаларын
қалпына келтіру бюджеті ашу: N 1 және
және жаңа Инвес- 3 Морен Тұйықсу
бақылау тиция, көлі, Тұйықсу
нүктелерін ашу суды пайд.альпбазасы,
қаражаты Сарысай,
Батарейка өз.
сағасы, өз.
("Просвещенец"
д.ү.), Казачка-
саға
- атмосфералық "Қазгид- Тұрақты 0,5 Респ. АҚАҚОҚБ
жауын-шашын рOMET" жыл бюджет
мониторингін РМК сайын
жүргізу; Топырақ
- топырақ -"- Тұрақты 2,0 Респ. сапасын Қалажер-
мониторингін Қалажер о.і. жыл бюджет бақылау, ком,
жүргізу; ҒӨО 2002 сайын бағалау, АҚАҚОҚБ
- Төтенше болжау
жағдайларды
ескерту:
- Алматы қаласы ҚР ҒжБ 2002- 5,9 Респ. Тау аумағын ТЖ жөн.
төңірегіннің география 2003 бюджет игеру кезінде АҚБ,
тау институты тосын АҚАҚОҚБ
бассейндерін- құбылыстың
дегі экзогенді қауіптілігін

- зілзала құбылыс ескеру шарасы
қаупін бағалау; бойынша ұсыныс
- аса қауіпті Қаз 2002- 40,0 Респ. Халық -"
сырғыма және ГИИЗ 2005 бюджет қауіпсіздігі
сел қаупі бар үшін шаралар
учаскелерге белгілеу
мониторингі
жүргізу; *
- жер қыртысының Сейсмо- 2002- 44,1 Респ. Қондырғы: -"
күшті қозғалысын логия 2003 бюджет 5-кең жиекті
бақылайтын институты сейсмикалық
нүктелер санын станция;
көбейте отыра, 30 - жер
сейсмикалық қыртысы
мониторинг қозғалысын
жүргізу. бақылайтын
- нүкте
- 6.2.4. Өндірістік Табиғатты 2002- Смета Кәсіп- Белгіленген АҚАҚОҚБ
мониторинг пайдалану 2004 бойынша орын мерзімде
бағдарламасын кәсіпорны қаражаты меморгандарға
әзірлеу және нәтижелерін
оны қала тапсыра отыра,
кәсіпорындарында өндірістік
жүзеге асыру мониторинг
- өткізу
- 6.2.5. Энергетика АПК 2002 б. 1,5 АПК АҚАҚОҚБ
кәсіпорындарында қаражаты 2003 б. 1,5 қаражаты
толық көлемде 2004 б. 1,5
экологиялық
мониторинг
жүргізу: ТЭЦ-2
ТЭЦ-1
БЖК
- 6.3 Алматы ҚазҒЗИМОСК 2002- 3,0 Респ. Болжау және АҚАҚОҚБ
қаласының 2003 бюджет халыққа
жағымсыз экологиялық
экологиялық ақпаратты
ахуалды туралы жеткізу
жедел болжау

мен хабарлау
технологиясын
құру

6.4. Өнеркәсіп "Тәртіп" 2002- 1,0 Респ. Қалдықтың пайда АҚАҚОҚБ,
және тұрмыстық МКК 2003 бюджет болуы туралы қал.СЭБ
қалдықтарының о.і. дұрыс ақпарат
пайда болуы, 002 0,5 алу
орналасуы,
ұқсатылуы
бойынша
мониторингті
жетілдіру және
өткізу

6.5. Қоршаған АҚАҚОҚБ, 2001- 20,0 Қала Экологиялық Алматы қ.
** органы қорғау "Қазгид- 2005 бюджеті көрсеткіштердің әкімшілігі
саласында рOMET" о.і. сапалы және
мемлекеттік РМК, 2002 5,0 шынайы өлшенуін
бақылау қал.СЭБ, жүргізу
лабораториясын Конкурс
қазіргі бақылау,
талдау
құралдарымен
және
автокөлікпен
қамтамасыз ету *

VII. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АҒАРТУ ЖӘНЕ БІЛІМ

7.1. Алматы қ. Конкурс, 2003 3,0 Қала Алматының Алматы қ.
халқына Оқу әзірлеу, бюджеті, ерекшелігін әкімшілігі
экологиялық орындары 2004- Оқу ескере отырып,
білім беру 2015 орындары экологиялық
мен тәрбиелеу жүзеге қаражаты білім беру
бағдарламасын асыру мен тәрбиелеуді
әзірлеу және жүргізу
жүзеге асыру *

- мектепке

дейінгі білім; *

- мектеп және

орта-техникалық

білім; *

- жоғары білім *

7.2. Өнеркәсіп Конкурсы Тұрақты 3,0 Қала Қазіргі АҚАҚОҚБ

** кәсіпорындары о.і. жыл бюджеті талаптарды

мен 2002 сайын ескере отырып,

ұйымдарының 3,0 экологиялық

эколог білім беру

мамандарының,

табиғат қорғау

қызметтері

мамандарының

біліктілігін

көтеру бойынша

жүйелі жұмыс

жүргізу

7.3. Алматы АҚАҚОҚБ Тұрақты 5,0 Қала Алматы қ.

** қаласы о.і. жыл бюджеті әкімшілігі

экологиялық 2002 сайын

қызметтерін 5,0

ғылыми-техникалық

деңгейін көтеру

7.4. Бұқаралық АҚАҚОҚБ Тұрақты Қала Қоршаған АҚАҚОҚБ

** ақпарат бюджеті ортаны қорғау

құралдарының саласында

көмегімен халықтың

Алматы қаласының тұрақты білім

халқын тұрақты алуын жүргізу

экологиялық

ағарту мен

қамсыздандыру *

- мерзімді - " - 1,0 -"

баспасөзде о.і. жыл

мақала шығару; * 2002 сайын

1,0

- теледидар мен Тендер - " - 2,0 -"

радио бойынша о.і. жыл

"Экология және телевиде- 2002 сайын

адам" хабарын ние және 2,0

жүргізу; * радио

каналдары

- бұқаралық АҚАҚОҚБ - "- 1,5 -"-
экологиялық о.і. жыл
шараларды өткізу 2002 сайын
(конференциялар, 1,5
"дөңгелек үстелдер",
көрме-шоу,
конкурстар, театрлық
көрсетілімдер,
жұртшылықпен
кездесу); *

- қоршаған АҚАҚОҚБ Жыл 1,0 -"-
ортаны қорғаудың сайын
Бүкіләлемдік о.і.
күнін өткізу * 2002

7.5. Экологиялық Конкурс Жыл 1,0 Қала Халыққа ағарту Алматы қ.
** білім бойынша сайын бюджеті мен білім беру әкімшілігі
түрлі-түсті үшін экология
материалдарды жөніндегі
шығаруды көрнекі
ұйымдастыру материалды
кеңейту

Ескерту: * - 1999-2015 жж. бағдарлама шаралары

** - Алматы қаласының табиғат қорғау қорынан
қаржыландырылатын шаралар

II-сайланған Алматы қалалық
Мәслихаты XV-сессиясының
төрағасы

II-сайланған Алматы қалалық
Мәслихатының хатшысы

Бағдарламаға қосымша

Алматы қаласы бойынша техногендік сипаттағы
экологиялық қауіпті нысандардың
ТІЗБЕСІ

Н ! Аса қауіпті зат ! Кәсіпорын ! Кәсіпорын
са-! ! ! Басшысы
ны ! ! !

1. Радиоактивті зат "Атом энергиясы
институты" ЕМК
Алматы филиалы
Ядролық физика Қадыржанов Қайрат Камалұлы
институты (т. 54-64-67)
Әл-Фараби ат. Қожамқұлов Төлеген
ҚазМУУ Әбдісағиұлы (т. 47-06-45)
2. Органикалық емес "ТЭЦ-1" АПК Мамырбеков Хамит
қышқыл, сілтілер, Рақымұлы (т. 39-35-45)
сынап

АПК Жылу Пирогов Игорь
энергиясын Арсентьевич (т. 43-33-87)

тарату

компаниясы

Локомотив депосы Жасыбай Бөлгенбай
(Алматы-І ст. Жымбайұлы (т. 36-32-53)
ТБ-28)

"ЫРЫСТЫ" ААҚ Қангереев Тойкен
Алматы электр Мұсаұлы (т. 42-24-63)

вагонын жөндеу

зауыты (Алматы

вагон жөндеу

зауыты)

АЗТМ" АҚ Сульменев Виталий
Сергеевич (т. 42-09-77)

"Поршень" АҚ Акчурин Исмаил
Юсупович (т. 56-19-42)

"Алматы темекі Бернар Демулен
компаниясы" АҚ (т. 58-88-88)

("Филипп Морис"

АҚ)

"Сынап" ЖШС Сажен Евгений
Николаевич (38-04-49)

"Амальгама" ЖШС

3. Аммиак, хлор "ГМЗ-2" ЖШС Тасеменов Жақанбай

(СХО-1) Төлебайұлы (24-65-90)
"АЗТМ" АҚ Сульменев Виталий
Сергеевич (т. 42-09-77)
"Суканал" Халықов Ғазиз
(СХО-1) Су Халықұлы (т. 21-95-16)
көздері
станциясы
кәсіпорны МӨК
"Жігер" АҚ Юн Владимир
"ГМЗ-1" ЕЖШС Степанович (т. 32-45-50)
(СХО-1)
"Рахат" АҚ Попелюшко Анатолий
(СХО-1) Висханович (30-68-24)
"Комета" Балабатыров Нұрлан
кәсіпорны Айтжанұлы (т. 35-75-26)
(СХО-1)
"Көмек" ЖШС Қадырәлиев Максим
(СХО-1) Жақанұлы (т. 35-62-07)
"N 1 Қаласұт- Бижанов Камитцан
зауыт" ЕЖШС Кісенбайұлы (т. 33-43-92)
(СХО-1)
4. "Сусындар" ААҚ Ахметов Сағындық
(СХО-2) Ахметұлы (т. 42-18-06)
"Бахус" ААҚ Карапетян Артуш
(СХО-2) Месропович (т. 42-37-18)
"Маргарин Бибииков Евгений
зауыты" АҚ Павлович (т. 68-04-49)
(СХО-2)
"Алматы-Ет" АҚ Айтбаев Сапарғали
(СХО-2) Ергенұлы (т. 39-96-51)
"1-Сыразауыты" Алғазиев Ақылбек
АҚ (СХО-2) Майкетұлы (т. 64-38-93)
"Әсем" ЖШС Ахмедов Абамуслим
(СХО-2) Абахалисович (т. 50-11-41)
"Облжемісжидек- Горгопко Анатолий
өнеркәсібі" АҚ Александрович
Фин тоназытқышы (т. 30-15-51)
(СХО-2)
"Жан" ЖШС Жексекова Ғалия

- (СХО-3) Тұрсынбекқызы (39-93-35)
"Алматы" ЖШС Саттаров Рафаэль
- (СХО-3) Нұрисұлы (62-87-00)
"Племзауыт- Мададов Исванди
Алматы" АШӨК Еипович (т. 34-62-90)
- (СХО-3)
"Ашытқы зауыты" Егуткин Юрий
АҚ Владимирович (т. 42-24-09)
"Кока-Кола" БК Семибратов Евгений
АҚ (СХО-4) Александрович (т.53-06-88)
Обаға қарсы Атшабар Бақыт
институт Бақияұлы (т. 35-88-29)
- (СХО-4)
Биокомбинат Айтжанов Батырбек
(СХО-4) Досқожаұлы (т. 42-03-21)
5. Вирустар, бактериялар Обаға қарсы Атшабар Бақыт
институт Бақияұлы (т. 35-88-29)
- (СХО-4)
Биокомбинат Айтжанов Батырбек
(СХО-4) Досқожаұлы (т. 42-03-21)
"Парасат" ААҚ Лома Карим
қоқыс арту Санбарович (т. 92-24-90)
станциясы
6. Улы химикаттар Қалалық
сақтандыру
дезинфекциялық
станция
7. Органикалық еріткіштер "Киім тазалау Асубаева Мәдина
және бояу Оспанқызы (т. 38-24-34)
фабрикасы" АҚ
"Алматы темекі Бернар Демулен
компаниясы" АҚ (т. 58-88-88)
("Филипп Морис"
АҚ)
"Алматы әуежайы" Ыдырысов Тайыр
АҚ Әлімұлы (т. 57-13-12)
8. Мұнай өнімдері "Алматыжылуком- Айрих Юрий
мунэнерго" АУАҚ Эдуардович (т. 92-43-18)
Чокин ат. Әлияров Бірлесбек

Энергетика Қаниұлы (т. 92-08-60)
ҚазҒЗИ
"Алматы Oil Тілеуов Мұхтар
Base" ШК ЖШС Сәрсенбекұлы (т. 90-73-14)
"Асфальтбетон" Исламов Герц
АҚ Абубакирович (т. 39-49-26)

II-сайланған Алматы қалалық
Мәслихаты XV-сессиясының
төрағасы
II-сайланған Алматы қалалық
Мәслихатының хатшысы